

			17) ร่วมประชุมระดมสมองนักวิชาการเพื่อการปฏิรูปประเทศ ประเด็นปัญหาที่ดิน จัดโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2553 เวลา 14.00 น. ณ ห้องประชุมสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) อาคาร SM ชั้น 34 18) เป็นวิทยากรอภิปรายเรื่องกฎหมายและการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ ในการประชุมโครงการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทย จัดโดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับบริษัท อีเอส อาร์ โอ (ประเทศไทย) เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2553 เวลา 14.50 – 16.00 น. ณ ศูนย์ประชุม สถาบันวิจัยจุฬารักษ์ กรุงเทพมหานคร 19) เป็นวิทยากรบรรยายเรื่องโฉนดชุมชนและการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน ในงานเวทีเสวนาประชาชนเรื่อง การจัดการที่ดินเพื่อการทำกิน : ปัญหาและทางออก วันที่ 24 มิถุนายน 2553 เวลา 13.30 – 16.30 น. ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล จัดโดย ศูนย์บริการประชาชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
--	--	--	---

			20) อัฒเทปโทรทัศน์ ออกรายการ “ตอบโจทย์” เพื่อออกอากาศเวลา 22.30 น. ประเด็นปัญหาที่ดิฉันเอกสารสิทธิในที่ดิน และโฉนดชุมชน เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2553 เวลา 18.30 น. ณ สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย อาคารชินวัตร 3 ถนนวิภาวดีรังสิต 21) ออกรายการ “สารเสวนา” ทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย คลื่น 96.5 MHz ให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เกี่ยวกับนโยบายโฉนดชุมชน ธนาคารที่ดิน และภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และสิ่งท้าทายในระยะสั้นปานกลางและยาว โดยนายเอกกมล สมทรัพย์ และนายวิสุทธิ์ คมนวัชรพงศ์ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2553 เวลา 10.00-11.00 น. 22) อัฒเทปรายการทางโทรศัพท์ เกี่ยวกับนโยบายโฉนดชุมชน ธนาคารที่ดิน และภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และแนวทางการจัดการที่ดินที่ยั่งยืน โดยวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย คลื่น 92.5 MHz. เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2553 เวลา 15.30 น. เพื่อออกอากาศในวันที่ 28 มิถุนายน 2553 เวลา 7.00 น. 23) ออกรายการ “ช่วยคิดช่วยทำ” สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 เรื่องโฉนดชุมชน ธนาคารที่ดิน
--	--	--	---

			ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2553 เวลา 05.30 น. 24) อัดเทปโทรทัศน์ ออกรายการวิสัยทัศน์กฎหมายไทย สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ประเด็นเกี่ยวกับโฉนดชุมชน เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2553 15.00 น. 25) เข้าร่วมประชุมกับนักข่าวทีวีไทย เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ดินของประเทศไทยและการหาทางออก เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2553 เวลา 16.30 น. ณ สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย อาคารชินวัตร 3 ถนนวิภาวดีรังสิต 26) อัดเทปโทรทัศน์ รายการลงเอยอย่างไร ร่วมกับรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย) และชาวบ้านคลองโยง กับตัวแทนชาวบ้านลำพูน ดำเนินรายการ โดย ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ประเด็นเกี่ยวกับโฉนดชุมชน ณ บ้านพิษณุโลก เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2553 เวลา 17.00 น. เพื่อบอกรายการทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ในวันที่ 4 สิงหาคม 2553 เวลา 21.00-22.00 น. 27) ร่วมบันทึกเทปรายการโทรทัศน์ “2563 เปลี่ยนประเทศไทย” ปัญหาที่ดิน
--	--	--	--

			(2) เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2553 เวลา 16.00 น. ณ สตูดิโอ กันตนา (เหม่งจ๋าย) จัดโดย องค์การกระจายเสียง และแพร่ภาพ สาธารณะแห่งประเทศไทย (1010 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900) 28) เป็นวิทยากรบรรยาย เรื่อง ผลการศึกษาระบบสิทธิในที่ดินของชุมชนและนโยบายโฉนดชุมชน วันศุกร์ ที่ 20 สิงหาคม 2553 เวลา 10.00 – 12.00 น. ในเวทีเสวนาว่าด้วยเรื่อง “หลากมิติ ปฏิบัติการสิทธิชุมชน ปัญหาและทางออก” จัดโดย เครือข่ายนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน ณ สถาบันปรีดี พนมยงค์ ชอยทองหล่อ สุขุมวิท 55 29) เป็นวิทยากรอภิปราย เรื่อง “ราษฎรที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ธนาคารที่ดินและโฉนดชุมชน” ในงานเสวนาวิชาการ ครั้งที่ 96 เรื่อง “นโยบายธนาคารที่ดินและโฉนดชุมชน” จัดโดย มูลนิธิประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2553 เวลา 15.30 – 17.00 น. ณ ห้องประชุมชั้น 17 บริษัทบริหารสินทรัพย์ กรุงเทพพาณิชย์ จำกัด ถนนสุรศักดิ์ กรุงเทพมหานคร
--	--	--	---

			30) เป็นวิทยากรบรรยาย เรื่อง นโยบายการกระจาย การถือครองที่ดิน ในการ ประชุมรับฟังและเสนอ ความคิดเห็น เรื่อง “ร่าง พระราชบัญญัติภาษีที่ดิน และสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ.” จัดโดย สำนักงานเศรษฐกิจ การคลัง วันที่ 30 กันยายน 2553 ณ ห้องคอนเวนชัน เซ็นเตอร์ โรงแรมรามาการ์ เด็นส์ กรุงเทพมหานคร 31) เป็นวิทยากรบรรยายใน หัวข้อ “โฉมคนชุมชน” เมื่อ วันที่ 9 พฤศจิกายน 2553 เวลา 09.00-16.00 น. ณ ศูนย์การเรียนรู้และบริการ วิชาการเครือข่าย แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตำบลสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัตน่าน จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาวิจัยทรัพยากร การเกษตร จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย (OCARE)
--	--	--	--

ภาคผนวกที่ 1

สรุปรายงานการประชุม

วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2553

ณ ห้องสุรเกียรติ์ เสถียรไทย ชั้น 4

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปรายงานการประชุม
แนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายเงินอุดหนุน
จัดโดย โครงการสถาบันศึกษานโยบายที่ดี

ร่วมกับคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 13.00 – 17.00 น.

ณ ห้องสุรเกียรติ์ เสถียรไทย ชั้น 4 คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมจำนวน 59 คน โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

<u>ลำดับ</u>	<u>ชื่อ-นามสกุล</u>	<u>ตำแหน่ง-หน่วยงาน</u>
1	นายสาทิติย์ วงศ์หนองเตย	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
2	ท่านผู้หญิง ดร.สุชาวัลย์ เสถียรไทย	ประธานสถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
3	รศ.ดร.ศักดา ชนิตกุล	คณบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4	นายชนะ รุ่งแสง	ที่ปรึกษาสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ
5	พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง	ประธานกรมการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
6	ดร.สิลาภรณ์ บัวสาย	รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
7	นายฉันทลักษณ์ บุศยอังกูร	นักวิชาการ
8	นายศักดิ์สิน บัณฑิตยะภาติ	ที่ปรึกษาด้านแผนงานและโครงการ สำนักนายกรัฐมนตรี
9	นายสาธิต วงศ์หนองเตย	ที่ปรึกษาด้านแผนงานและโครงการ สำนักนายกรัฐมนตรี
10	นายบุรฤทธิ ศิริวิชัย	คณะทำงานยกฐานะเบี้ยฯ
11	นายพันธุชัย วัฒนชัย	ผู้อำนวยการสำนักงานการจัดอันดับชุมชน
12	นางสาวสุดาวิณี วีระเดชะ	นักวิชาการด้านการจัดอันดับชุมชน
13	นายอุกฤษฏ์ ภาทิวนิธ	นักวิชาการประจำสำนักคณะกรรมการเกษตรและสหกรณ์ (วุฒิสภา)
14	นายบัวพรหม ชีรภักธยานนท์	คณบดีนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (วิทยาการ)
15	ผศ.อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (วิทยาการ)
16	รศ.ดร.อรพรรณ ณ บางช้าง ศรีเสาวลักษณ์	
17	คุณองคณา ใจเลี้ยง	เจ้าหน้าที่บริหารโครงการฝ่ายชุมชนและสังคม
18	คุณพนธ์ศิริ วินิจจะกุล	United National Development Programme (วิทยาการ)
19	นายเสมอ ลิ้มชูวงศ์	สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (วิทยาการ)
20	นายสมนึก ตุ่มสุภาพ	เครือข่ายปฎิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย (วิทยาการ)
21	นายภัทรพันธ์ ทองเรือง	นักกฎหมาย สำนักวรรณิ
22	นางสาวชุตินา ศูนย์ะคณิต	สำนักมาตรฐานการออกหนังสือสำคัญ กรมที่ดิน
23	นายวิเศษ ลิ้มปวีระกุล	ผู้อำนวยการสำนักการจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน
24	นายณัฐพัชร กัลยาทอง	นิติกรชำนาญการ กรมที่ดิน
25	นายสมพงษ์ แก้วแก้ว	นิติกรชำนาญการ กรมที่ดิน
26	นายทวีชัย ลิย์เก	ผู้อำนวยการทะเบียนราษฎร์สดุ กรมชนาธิกรณ

<u>ลำดับ</u>		<u>ชื่อ-นามสกุล</u>	<u>ตำแหน่ง-หน่วยงาน</u>
27	นายสุวัฒน์ ควรมช		ผู้อำนวยการกลุ่มนิติการ กรมป่าไม้
28	ดร.พิทยาการ ลิมทอง		ผู้เชี่ยวชาญด้านอนุรักษ์ดินและน้ำ กรมพัฒนาที่ดิน
29	นายวิวัฒน์ สถิตยุทธการ		หัวหน้าส่วนจำแนกประเภทที่ดิน กองแผนที่ กรมพัฒนาที่ดิน
30	นางสาวดารณี ศรีสง่า		เศรษฐกรชำนาญการพิเศษ กรมพัฒนาที่ดิน
31	นายสาครินทร์ จำปา		นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ปฏิบัติการ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น
32	นายธิตี ปานทวี่ฐการ		ผู้อำนวยการกองนิติการ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
33	นายชานี อุปนวล		นิติกรชำนาญการ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
34	นายเนนทวัฒน์ วุฒิวราวรรณ		เจ้าหน้าที่แผนงาน สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
35	นายณัฐชาติ เผ่าพันธุ์		สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)
36	นางพัชรรัตน์ มณีวงศ์		นักวิชาการปฏิรูปที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)
37	นางสาวพอใจ คล้ายสวน		นักวิชาการปฏิรูปที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)
38	นางสาวเยาวลักษณ์ แก้วยอด		นักวิชาการปฏิรูปที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)
39	คุณเอกธิน เตียวสกุล		ผู้อำนวยการกลุ่มงานตรวจสอบเรื่องร้องเรียน 1 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
40	นายประเสริฐ ศิริมาพร		นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ชำนาญการพิเศษ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
41	นางอัจฉรา อาทรเมhani		นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
42	นางสาวจุฑาศรี ขายหาต		ผู้อำนวยการส่วนนโยบายภาษีท้องถิ่นและรายได้ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
43	นายอรณพ ชัยพรธนรัตน์		นักวิชาการป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
44	นายพัทธ์ธณ์ รุ่งอินทร์		นิติกร กรมป่าไม้
45	นางสาวรุจิรา นงศ์บุรทอง		เจ้าหน้าที่ส่งเสริมวิจัยและพัฒนา
46	นายศุภสาร สุริยะ		ผู้อำนวยการส่วนคุ้มครองที่ดินของรัฐ
47	นายวิช ผ่าสมบูรณ์		นักวิชาการ
48	นางสาวชมพูนุท ช่างโซติ		สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
49	นางสาวเทียมเนง อุดระชัย		อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
50	นางสาวฉัตรทิพย์ ภูสกุล		เจ้าหน้าที่สื่อสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
51	คุณรัชดา ธารากา		ผู้ช่วย บก. Thai PBS
52	คุณศุภา จันทร์ชิดฟ้า		บางกอกโพสต์
53	คุณอัญชลี		บางกอกโพสต์
54	คุณอมราวดี อ่องลา		ผู้สื่อข่าวโต๊ะชุมชน สถาบันอิศรา
55	คุณลิ้ม ไชยสุขประเสริฐ		ประชาไท
56	คุณสน่ห์สุดา เอกชัย		บางกอกโพสต์
57	นายเรณอยศ ทองโคกหิน		มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
58	นางสาวกัญญา สุทัศน์		มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
59	นายณัฐวุฒิ ชื่นชูใจ		มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

เปิดการประชุมเวลา 13.30 น. โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ดา ชนิตกุล คณบดี คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวเปิดการต้อนรับผู้เข้าร่วมการประชุม

กล่าวเปิดการประชุม โดย ดร.ลีลาภรณ์ บัวสาย เกี่ยวกับแนวทางการสนับสนุนงานวิจัยด้านนโยบายที่ต้นและการจัดการที่ดิน

วาระที่ 1 : คณะผู้ศึกษาเสนอแนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ผลการศึกษาระบบสิทธิในที่ดินของชุมชนที่เหมาะสม และนโยบายโฉนดชุมชนโดย

- รศ.ดร.อรพรรณ ณ บางช้าง-ศรีเสาวลักษณ์
- ผศ.อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์

วาระที่ 2 : การบรรยายพิเศษจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เปิดการอภิปราย โดย ผศ.อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ การบรรยายมี 2 เรื่อง คือ ประเด็นเรื่องเกี่ยวกับนโยบายโฉนดชุมชน และเรื่อง PES คือ แนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ ขอให้อาจารย์ทุกท่านแสดงความคิดเห็นว่าเรื่องของการจัดชอม หลังจากระเบียบผ่านแล้วเรามองเห็นอะไรที่เป็นอนาคตข้างหน้าแล้วจะผลักดันที่จะทำให้มันเป็นสิ่งที่ควรจะเป็น ฝ่าย PES เครื่องมือที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ซึ่งทางสถาบันศึกษานโยบายที่ดินจะนำเอาประเด็นไปเป็นหัวข้อวิจัย เพื่อที่จะสนับสนุนต่อว่าที่ประชุมมีความคิดเห็นอย่างไรและนำแนวความคิดไปสกัดความคิดเห็นว่าจะเป็นไปในแนวทางหรือทิศทาง ทางสถาบันฯจะไปได้ถูกทางในวันข้างหน้าเราจะทำงานวิจัยเรื่องอะไรบ้าง เพราะการวิจัยจะต้องเดินหน้าไปก่อนนโยบายเพื่อที่จะไปรองรับก่อน 2-3 ก้าว สำหรับผู้ให้เกียรติดำเนินการอภิปราย คือ

นายสาทิพย์ วงศ์หนองเตย รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

ขอเรียนสั้น ๆ ว่าเท่าที่เราศึกษาขึ้นมาและในส่วนของรัฐบาลที่เข้ามาทำงานใน 1 ปีที่ผ่านมา ท่านนายกฯ ได้มอบหมายให้ดูแลเกี่ยวกับปัญหาการเรียกร้องจากชาวบ้านซึ่งมีอยู่มาก อย่างน้อยในส่วนที่ดูแลอยู่ขณะนี้ มี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเครือข่ายปฎิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย กลุ่มสมัชชาคนจน และกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า คอสม. และมีเรื่องซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับเรื่องร้องเรียนแล้ว และให้กลไกรัฐเข้าไปแก้ไขและมอบให้เป็นประธาน พบความจริงข้อหนึ่งว่าปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรที่ดินสูงมาก ประเด็นที่ขัดแย้งสูงคือ ประเด็นละเมิดสิทธิโดยรัฐเอง ประเด็นที่สองคือ การมีปัญหาเรื่องของการกระจายความเป็นธรรมในการถือครองที่ดิน ซึ่งส่งผลให้เห็นว่าความต้องการที่ดินสูงมากและความขัดแย้งเรื่องที่ดินนับวันจะมีความซับซ้อนมากขึ้นและมีความรุนแรงมากขึ้นอยู่แล้ว ตัวอย่างเช่น จังหวัดสระแก้ว เรื่องของโหนดชุมชนเป็นหนึ่งในตัวนโยบายใหญ่ของการแก้ไขปัญหาของภาคใต้ ปัญหา นโยบายที่ดิน เรื่องของการจัดการที่ดิน แนวทางการแก้ไขปัญหของรัฐบาลจึงคิดว่าโหนดชุมชนเป็นเรื่องหนึ่งในนโยบายใหญ่ ความจริงเป็นเรื่องของการแก้ไขที่ดินที่ไม่เป็นธรรม ที่ดินมีความซับซ้อนสูงไม่ว่าจะเรื่องของการจัดการกรรมสิทธิ์ วิธีการจัดการกรรมสิทธิ์ ยกเรื่องโหนดชุมชนขึ้นมาก่อน เนื่องจากชาวบ้านและรัฐต่างฝ่ายต่างแย่งสิทธิที่จะถือครอง ทางฝ่ายของรัฐก็ต้องมีหน้าที่เข้าไปดูแล สุดท้ายก็ต้องมีการบังคับใช้กฎหมายเข้าไปที่สุดแล้วก็เป็นเรื่องความขัดแย้งกัน อีกประการหนึ่ง คือรัฐบาลมองเห็นความขัดแย้งเกี่ยวกับของรัฐขึ้นมา นำเรื่องประเด็นความขัดแย้งที่ดินของรัฐมนตรีมา มาเนื้กถึงการแก้ปัญหา นโยบายจึงถือเรื่องของโหนดชุมชนขึ้นมา เพราะว่าวิธีการจัดการแก้ปัญหาเรื่องของการเข้าไปใช้ที่ดินของรัฐอย่างยั่งยืน เหตุผลคือ มีวิธีการอื่นจาก สปก. วิธีการให้เช่าของรัฐ วิธีการอื่น ๆ นำไปสู่ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ที่ของกรรมสิทธิ์ในกรณีปัจเจกบุคคล ซึ่งโอกาสที่จำนอง จำนำ จำหน่าย จากที่ดินค่อนข้างสูงพอสมควรแล้วความเป็นปัจเจกเองไม่สามารถเกิดการรวมกลุ่มที่จะดูแลพื้นที่ที่เป็นทรัพยากรซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ วิธีการโหนดชุมชนน่าจะจะเป็นวิธีการที่ค่อนข้างจะยั่งยืนกว่า เหตุผลอย่างหนึ่งมันไม่ใช่นโยบายแต่มันเป็นการมีส่วนร่วม ที่สำคัญคือ โหนดชุมชนน่าร้องเป็นเครื่องมือตัวหนึ่ง เป็นเครื่องมือที่จะต้องบังคับให้องค์กรชุมชนเข้ามาดูแลพื้นที่ตรงนั้นใหม่ ความเข้มแข็ง หลักข้อหนึ่งของโหนดชุมชนคือ การที่คณะกรรมการเข้าไปดูแลความเข้มแข็งของชุมชน การเข้าไปดูเงื่อนไขขององค์กรชุมชน อันนี้หมายถึงโหนดชุมชนเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดความเข้มแข็งที่จะสามารถให้ชุมชนร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพราะฉะนั้นวิธีการโหนดชุมชนจะเป็นกรรมสิทธิ์ที่ดีกว่า ที่เราไปดูพื้นที่ประมาณ 30 พื้นที่ ประเด็นก็คือชาวบ้านพูดว่าถ้าสามารถดูแลพื้นที่ตรงนี้ได้ ภารกิจอย่างหนึ่งของชุมชนคือการดูแลป่าซึ่งอยู่รอบ ๆ สรุปตรงนี้คือ แนวคิดโหนดชุมชนต้องเดินหน้าต่อเพราะอะไรก็ผ่านอยู่แล้ว ถ้าทุกภูมิภาคไม่ผ่าน ก็จะใช้ชีวิตติดอยู่กับกรณีบาตาฟุต โดยจะออกเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ชื่อของโหนดจะไปติดกับคำนิยามจะไปติดกับกฎหมายอื่น ซึ่งคงต้องคุยกันต่อไป นโยบายใหญ่ ๆ จะต้องทำต่อ เช่น กองทุนธนาคารที่ดิน เรื่องขององค์กรที่เรียกว่าธนาคารที่ดิน เรื่องของการไปดูว่ายังมีที่ดินของรัฐยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จะเข้ามาเข้าสู่ธนาคารที่ดินที่ยังเข้าไม่ครบ เรื่องดังกล่าวจะมาสอดคล้องกับ PES ก่อนจะเข้าไปในเรื่อง PES มีประเด็นที่ตอบมาในการที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีให้ผ่านจะต้องทำอย่างไรบ้าง ซึ่งคิดว่า 1) ไม่ต้องรอแต่ต้องทำความเข้าใจกับนโยบาย เรื่องใหญ่สุดในเวลานี้คือ ชาวบ้านเข้ามาแจ้งว่าที่บางที่ในโหนดชุมชนมีเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานเข้าไปจับกุมชาวบ้าน ซึ่งจริง ๆ แล้วได้ตกลงกันแล้วว่าที่ชาวบ้านขัดแย้งเรื่องเกี่ยวกับการมสิทธิของรัฐนั้นให้ทุเลาการดูแลกันไว้ก่อน เพื่อที่จะดูแลกรรมสิทธิ์ จึงทำให้ชาวบ้านประกาศว่าไม่เห็นด้วยกับนโยบายโหนดชุมชนของรัฐบาล อย่างแรกต้องทำความเข้าใจเรื่องของการอบ แนวคิด และทัศนคติทั้งหลายซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ประการที่สอง เป็นการเตรียมเรื่องระเบียบปฏิบัติทั้งหลาย เนื่องจากโหนดชุมชนฟังจะประสบในเรื่องของที่ดินที่เป็นของรัฐ ที่รัฐเข้าไปดูแลตามกฎหมาย ดังนั้น

ถ้าเป็นไปตามระเบียบของชุมชนซึ่งเป็นระเบียบของสำนักงานกฤษฎีกาทำอย่างที่เราจะจัดเตรียมระเบียบปฏิบัติทั้งหลายให้สอดคล้องกันไปเนทิศทางเดียวกัน ไม่ถึงแล้วถึงเวลาในทางปฏิบัติจริงความขัดแย้งก็จะกลับมา การทำความเข้าใจต้องระดับนโยบายลงไปจนถึงระดับปฏิบัติ เปลี่ยนแปลงระบบวิธีคิดและระบบปฏิบัติเป็นเรื่องที่จะต้องทำก่อน การเตรียมงบประมาณในการเตรียมพื้นที่สำหรับโหนดชุมชนในพื้นที่ที่ประกาศก็สามารถจะดำเนินการได้ แต่ปัญหาที่เห็นไว้แล้วคือพื้นที่ที่สัญญาโหนดชุมชนออกไปจะมีคนเข้ามาเสนอกันมาก ประเด็นที่น่าเสนอกันมากเรื่องใหญ่ที่สุดคือ การจำแนกแยกแยะพื้นที่อื่นที่เห็นเข้าไม่เข้าอย่างแรกเป็นปัญหาพอสมควร อย่างน้อยปัญหาที่ดินเรื่องตอบโต้ในเรื่องของกรรมสิทธิ์ต้องมีความโต้แย้งกันพอสมควร ตัวอย่างเช่น พื้นที่ในคลองสาน จังหวัดชัยภูมิ ชาวบ้านสรุปว่าถ้าสุดท้ายแล้ว อวป. เพิกถอนเอกสารสิทธิพื้นที่ ป่าไม้กับชาวบ้าน ชาวบ้านบอกอยู่มาก่อน แต่ประกาศเขตไปแล้ว ชาวบ้านมีกองกำลังไปดูแล ถึงเวลานั้นมีคนใช้พื้นที่ในลักษณะอย่างนี้จะขอออกโหนดชุมชนจะทำอย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นที่ค่อนข้างที่จะอาศัยระยะเวลา วิธีคิด และวิธีการแก้ไขพอสมควร ปัญหาดังกล่าวคงไม่เป็นอุปสรรคในพื้นที่ที่มีความพร้อมสูงในการดำเนินการก็สามารถดำเนินการได้เลย

เรื่อง PES ที่นำเสนอ คิดว่าน่าจะสอดคล้องวิธีคิดอย่างหนึ่งว่า เมื่อมีหลักแนวคิดในโหนดชุมชนจริง ๆ แล้วเครื่องมือในการจัดการกรรมสิทธิ์ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนโดยอาศัยองค์การชุมชนให้มีความรับผิดชอบร่วมกัน อะไรเป็นสิ่งที่พัฒนาในการดำรงชีวิตนั้นเป็นเรื่องใหญ่มาก บางพื้นที่ที่เราเข้าไปดู ตั้งแต่ต้นว่า ถ้าเราทำพื้นที่ตรงนี้เป็นโหนดชุมชน ชาวบ้านบอกอยากได้เงินหมดมันปัญหาที่ตรงนั้นเป็นขนาดป่า จะทำอย่างไร เจ้าหน้าที่บางท่านได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าไม่ควรทำถ้าแล้ว 1 เมตรก็เพียงพออยู่แล้ว แนวคิดนี้จะจะเป็นแนวคิดที่จะกลับมาสู่แนวคิดที่ว่าพอมีโหนดชุมชนแล้ว รัฐจะอย่างไร ถ้าเป็นองค์การชุมชนการเข้าไปสร้างความเข้มแข็งในเชิงคุณภาพชีวิตผ่านสหกรณ์ชุมชนทั้งหลาย เป็นตัวเข้าไปขับเคลื่อนทั้งหลาย แต่หน่วยที่จะลงไปดูแลโดยตรงจะเรียกอย่างไร ปัจจุบันมีหน่วยงาน เช่น กระทรวง กม. อวป. การกิจจะตรงกันหรือไม่ แนวคิด PES เป็นแนวคิดหนึ่งที่เกิดขึ้นมาบางอย่างที่จะทำให้ชุมชนนั้นมีกำลังศักยภาพในการที่จะดูแลรักษาสภาพทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแนวคิดที่จะปรับให้ตรงกันแต่ ถ้าแนวคิดการจัดการกรรมสิทธิ์ในรูปแบบโหนดชุมชนทำให้เกิดการรวมตัวกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ได้ช่วยดี แนวคิดที่จะลงไปสร้างศักยภาพต่อองค์การชุมชนให้เข้มแข็งเป็นเรื่องที่สามารถทำต่อไปได้ ไม่แน่ว่าเรื่องโหนดชุมชนถ้าทำจริงจะทันยุครัฐบาลหรือไม่ ซึ่งคิดว่าน่าจะทันเพราะทำนานายกฯ ประกาศไว้แล้วว่าจะไม่มีความคิดที่จะไม่ยุบสภาฯ ถ้าผ่านแล้วประมวลเงื่อนไขก่อนจะประกาศได้ ในช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงไปดูแลพื้นที่ มีนาคมสามารถลงทำพื้นที่ได้ เดือนเมษายนดำเนินการได้ ถ้าเป็นแนวคิดชุมชนชนานรับก็คิดว่าเป็นแนวคิดไปได้ ถ้ารัฐบาลชุดหลังเข้ามาเปลี่ยนแปลงเรื่องนี้คงเป็นเรื่องที่จะอธิบายกันใหญ่โตพอสมควร

นางสาวพนัสนิธิ วิจิจะกุล
ฝ่ายสิ่งแวดล้อม : United Nations Development Programme (UNDP)

ได้กล่าวถึงเหตุผลที่ UNEP สนใจเรื่องเอนตชุมชนและ PES จริงแล้วแผนกสิ่งแวดล้อมของ UNEP ไม่ได้ทำแต่สิ่งแวดล้อมอย่างเดียวแต่เป็นสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

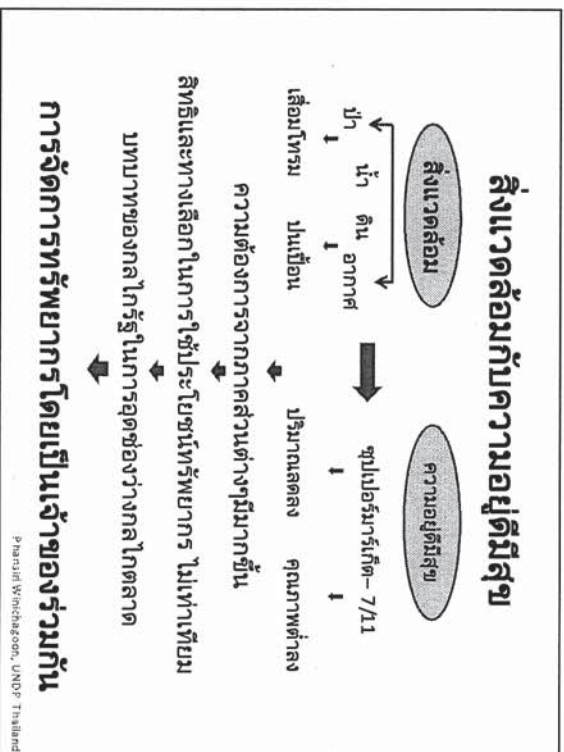
นโยบายเอนตชุมชน และกลไกการจ่ายค่าตอบแทน เพื่อประกันความยั่งยืนและสมดุลของ ฐานทรัพยากรจากระบบนิเวศ

พนัสนิธิ วิจิจะกุล
แผนงานด้านสิ่งแวดล้อม
สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ

Pansiri Witojanakul, UNDP Thailand

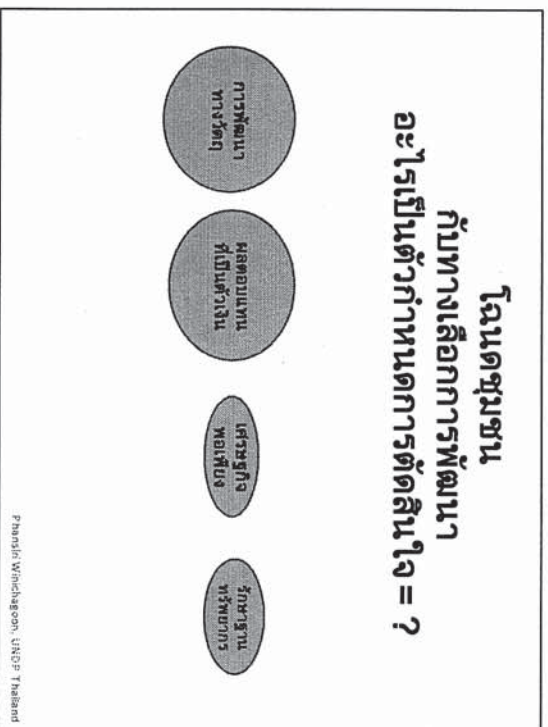
ที่มา : จากการบรรยายภายใต้หัวข้อ "แนวทางแนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายเอนตชุมชน"
โครงการสถาบันศึกษานโยบายที่ดิน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) 1 กุมภาพันธ์ 2553

ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานโดยจะมีการร่วมมือกับภาครัฐ เอกชนและชุมชนเป็นเวลานาน และสิ่งที่ได้รับการยืนยันจากกลุ่มต่างๆหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้ลงมือปฏิบัติ เช่น โครงการสินามิ โครงการเครือข่ายป่าชุมชน จะเห็นว่าสิ่งแวดล้อมกับความอยู่ดีมีสุขมีความสำคัญมากกับวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งชาวบ้านจะเปรียบสิ่งแวดล้อมเหมือนกับเสื้อไหมพรม และเป็นเหมือนกับเสื้อที่สวมใส่ได้ตลอดเวลาในอดีตรัฐบาลมากายที่เป็นสินค้าคุณภาพและปริมาณ แต่ในปัจจุบันมีความว่าสิ่งแวดล้อมเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างไร ถ้าความต้องการการใช้ทรัพยากรมีมากขึ้นจนภาคอุตสาหกรรม และบริการ มีความต้องการใช้ร่วมกัน ประเด็นอยู่ที่สิทธิและทางเลือกในการใช้ประโยชน์ไม่เท่าเทียมกัน จึงต้องระดมความคิดเห็นว่าจะทำอย่างไรกลไกภาครัฐจึงจะอยู่ตรงกลางตรงนี้ เพราะถ้าปล่อยให้ตลาดไม่เพียงพอก็จะทำให้คนบางกลุ่มเข้าถึงทรัพยากรได้ไม่น้อยจึงเป็นคำถามว่าเกี่ยวข้องกับเอนตชุมชนได้อย่างไร เช่นเรื่องพื้นที่สินามิ ชาวบ้านแสดงความต้องการถ้าเขาได้สิทธิในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน เขาจะมีศักยภาพที่จะร่วมมือกันในการบริหารจัดการได้ดีกว่าเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล จึงเป็นที่มาว่าถ้าพูดถึงเรื่องของเอนตชุมชนได้ ถ้าหากมีชาวบ้าน เครือข่าย องค์กร เป็นองค์ประกอบที่พร้อมจะทำงานร่วมกัน

ที่มา : จากการบรรยายภายใต้หัวข้อ “แนวทางแนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายในเขตชุมชน”
โครงการสถาบันศึกษานโยบายที่ดี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) 1 กุมภาพันธ์ 2553

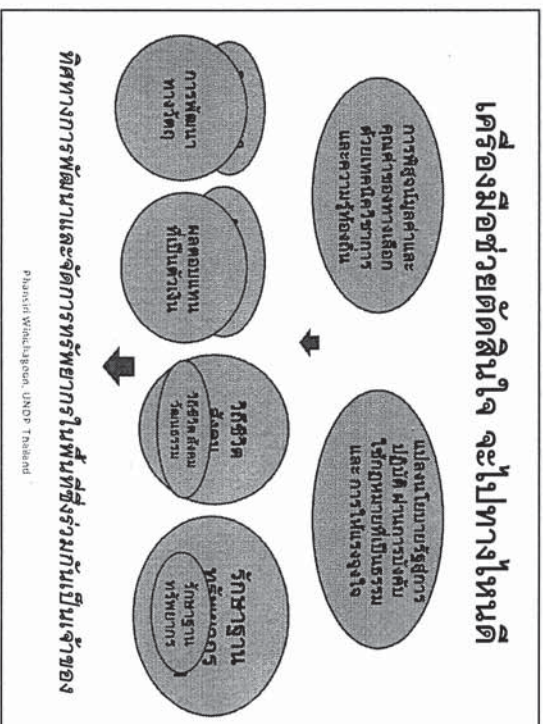
จากนั้นได้นำเสนอโฉมหน้าชุมชนกับทางเลือกในการพัฒนาอะไรจะเป็นตัวตัดสินใจ เช่น ถ้ากฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ออกมาแล้ว ประชาชนกลุ่มหนึ่งมีสิทธิหรือเป็นเจ้าของในการจัดการบริหาร ทรัพยากรร่วมกันเขาจะเอาอะไรมาเป็นตัวตัดสินใจเลือกในการพัฒนาพื้นที่หรือทรัพยากรที่เขาร่วมกัน ในกรณีที่มีฐานทรัพยากรตัวอย่างว่าถ้าจะตัดสินใจพื้นที่ป่าเขาจะเลือกอะไรดี ปัจจุบันปัจจัยในการตัดสินใจในการพัฒนาจะขึ้นกับปัจจัยในด้านต่างๆ ขึ้นอยู่กับคุณค่าหรือมูลค่า ซึ่งขอให้เน้นบทบาททางวิชาการที่สำคัญมากจะลงมาช่วยในการวิเคราะห์ประเมินคุณค่ามูลค่าทางตรงทางอ้อมทางเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อมจะเป็นเรื่องมีอยู่ในการตัดสินใจถ้าเขาเป็นเจ้าของพื้นที่หรือป่าชุมชน เขาควรจะเลือกการตัดสินใจหรือจะรักษาพื้นที่ป่า และคนในพื้นที่จะต้องประสานกับทางวิชาการในการวิเคราะห์ประเมินมูลค่าที่แท้จริงเพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกอะไรเป็นสิ่งที่อยากจะทำให้เห็น

ที่มา : จากการบรรยายภายใต้หัวข้อ “แนวทางแนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายในเขตชุมชน”
โครงการสถาบันศึกษานโยบายที่ดี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) 1 กุมภาพันธ์ 2553

นอกจากทางวิชาการนั้นแล้ว นโยบายรัฐ กฎหมาย การให้แรงจูงใจ จะช่วยให้ทางเลือกในการพัฒนาที่ชุมชนเลือกดำเนินการได้ ถ้ามีปัจจัยทางเลือกแล้ว อาจเป็นไปได้ปัจจัยในการตัดสินใจได้โดยการคำนึงถึงความเหมาะสม เช่น ปัจจัยในทางวัตถุมหากหรือน้อยเกินไปหรือไม่ ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินจะมีผลในการตัดสินใจหรือไม่ มันจึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับชีวิต สังคม วัฒนธรรม มูลค่าคุณค่า ในสิ่งเหล่านั้นมากขึ้นหรือปัจจัยต่างๆในการอนุรักษ์ รักษาฐาน

ทรัพยากร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลวิเคราะห์ประเมินที่ทางภาควิชาการประสานกับชุมชนร่วมมือกันทำเพื่อที่จะกำหนดทิศทางพัฒนาและการจัดการทรัพยากรร่วมกันในพื้นที่

ที่มา : จากการบริหารภายใต้หัวข้อ “แนวทางแนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายวัฒนธรรมชุมชน”
โครงการสถาบันศึกษาชนบท (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) 1 กุมภาพันธ์ 2553

จึงเป็นที่มาของการตอบคำถามว่าถ้าเรามีกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรร่วมกันเราจะไปทางไหนดี ในกระบวนการจัดการไม่ใช่เรื่องง่าย ในเรื่อง PES หรือกลไกสร้างแรงจูงใจต่างๆที่ไฉนมา ก่อนนั้นจะต้องระบุประเด็นปัญหา ซึ่งมีตัวอย่างหนึ่งจากโครงการที่ได้เริ่มทำ คือ ชาวบ้านเผชิญหน้าอยู่กับการเลือกที่จะเลือกทางไหนดี เช่นที่สมุทรสงครามว่าจะเลือกในวศ 3 น้ำ หรือจะเลือกชลประทานที่ตัดน้ำขึ้นมาจัดออกจากรัน อะ? ที่มีผลเสียเสียมากกว่ากันโดยพื้นที่นี้เป็นเจ้าของโฉนดชุมชนจะต้องรู้ก่อนว่าประเด็นปัญหาและทางเลือกในการพัฒนานั้นเขาจะไปทางไหน ฉะนั้นการวิเคราะห์ต้องไปสนับสนุนตรงนั้น หรือ ในกรณีชาวไร่ชาวโพดที่นั่น เขาอยากจะทำอย่างนั้น เลิกปลูกข้าวโพด เริ่มผสมผสานหรืออินทรีย์แต่เขาไม่รู้ว่าจะปลูกอะไรหรือผลตอบแทนคุ้มกันหรือไม่ ถ้าเขาไปทำอย่างนั้น เลิกปลูกข้าวโพด เริ่มต้นไม่อย่างแรกคือถ้าเขามีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ต้องดูประเด็นปัญหาที่เขาจะจัดการกับทรัพยากรตรงนั้นมันคืออะไร ถ้ามีการผสมผสานร่วมกัน มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน มีขอบเขตที่ชัดเจน มีการบริหารจัดการที่ชัดเจน นอกจากนั้นการประเมินมูลค่าทรัพยากรว่าจะไปทางไหนด้วยเหตุผลอะไรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเข้าไปในหลักเกณฑ์ของ PES ที่อาจารย์อรพรรณได้นำเสนอ ก่อนที่จะสนับสนุนให้ผู้ที่ปกป้องฐานทรัพยากร ถ้าเราประเมินมูลค่าได้แล้วมันจะเกิดกลไกที่มีผู้สนับสนุนและผู้ได้รับการสนับสนุนในปริมาณการสนับสนุนจำนวนหนึ่งขึ้นกับการประเมินค่าของทรัพยากรที่เขาอยู่ร่วมกัน ก็ต้องมาดูว่าในพื้นที่นั้นภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนหรือ ภาคเอกชน เขามาสนับสนุนในพื้นที่นั้นรูปแบบไหน ปริมาณเท่าไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานการวิเคราะห์และประเมินมูลค่าด้วย ว่าปีละเท่าไร หรือหอมหนึ่งเท่าไร หายที่สุดเขาจะมีการบริหารจัดการจริงหรือไม่จะต้องมีผู้เข้ามาตรวจสอบ เมื่อได้รับการอนุมัติไปแล้วและมีผู้สนับสนุนแล้วรักษาฐานทรัพยากรตามทิศทางที่เขาต้องการจริงหรือไม่เหล่านี้เป็นกลไกเริ่มต้นที่จะหาแหล่งสนับสนุนให้กับผู้ที่ปกป้องฐานทรัพยากรร่วมกัน จากนั้นแล้วรายได้ที่ได้มาจะนำไปรักษาความสมดุลและความยั่งยืนของฐานทรัพยากรให้ยั่งยืนได้อย่างไร

กระบวนการจัดการ

- ระบุประเด็นปัญหา - ทางเลือกการพัฒนาที่รักษาทรัพยากร
- ระบุความเป็นเจ้าของและขอบเขตการจัดการ เช่น โอบคัพชชน, ตมกรณ
- การประเมินมูลค่าทรัพยากร ได้แก่ เจริญสังคม เศรษฐกิจ ในรูปปริมาณคาร์บอน ฯลฯ
- วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย: ผู้ปกป้องรักษาฐานทรัพยากร (ชุมชน) กับ ผู้สนับสนุน (รัฐและเอกชน), ผู้ลดและกักเก็บคาร์บอน กับ ผู้สนับสนุน (ความรับผิดชอบต่อสังคม)
- กลไกการสนับสนุน ชดเชย จ่ายค่าตอบแทนการที่รักษาฐานทรัพยากร

➡ การจัดการรายได้ และปัจจัยสนับสนุน เพื่อรักษาปริมาณและคุณภาพของ
ฐานทรัพยากร (ecosystem services)

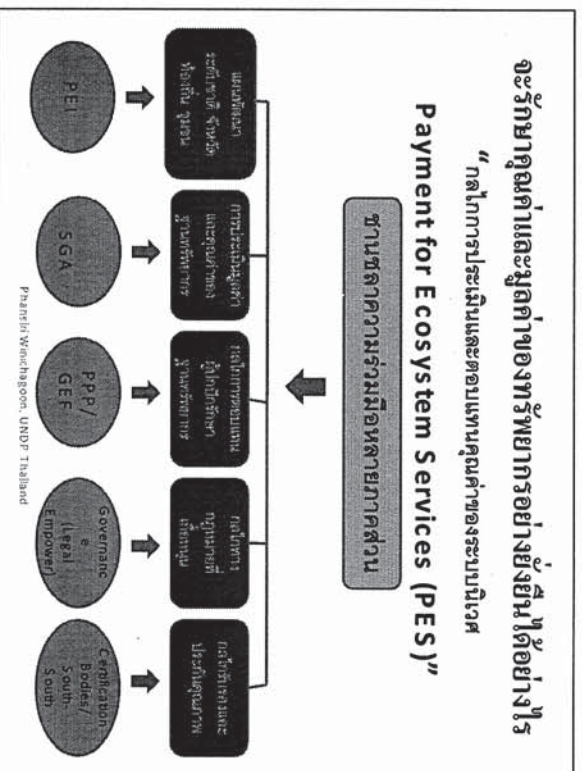
ระบบการจัดการแบบรวมหมู่

Pranich Winchagoon, UNDP Thailand

ที่มา : จากกรบรรยายภายใต้หัวข้อ “แนวทางแนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายโอบคัพชชน”

โครงการสถาบันศึกษานโยบายที่ดี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) 1 กุมภาพันธ์ 2553

สาเหตุที่ UNEP สนใจเรื่อง PES เพราะว่าการเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถแรงจูงใจในการจัดการทรัพยากรร่วมกันแทนที่จะยกภาระรับผิดชอบให้กับภาครัฐ ขั้นตอนเหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าหากเราไม่ร่วมมือกันเป็นความร่วมมือในหลายภาคส่วนซึ่งไม่ใช่เรื่องง่าย ในการวิเคราะห์ประเมินมูลค่าคุณค่าต่างๆ ควรจะเข้าไปอยู่ในแผนพัฒนาในระดับชาติ โดยหลักการอยู่ในนั้นแล้ว แต่ในความเป็นจริงแผนพัฒนาในระดับท้องถิ่น หรือจังหวัด เวลาจัดสรรงบประมาณเรื่องรักษาทรัพยากรไม่ได้อยู่ในความสำคัญระดับแรกๆ ถ้าเราประเมินมูลค่าคุณค่าอย่างสมดุลแล้ว ประเด็นนี้อาจจะมาอยู่ในระดับต้นๆ ในแผนพัฒนาและการจัดสรรงบประมาณก็ได้ และสิ่งที่สำคัญคือการประเมินมูลค่าและคุณค่า เป็นสิ่งที่สำคัญ

ที่มา : จากกรบรรยายภายใต้หัวข้อ “แนวทางแนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายโอบคัพชชน”

โครงการสถาบันศึกษานโยบายที่ดี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) 1 กุมภาพันธ์ 2553

นอกจากนั้นแล้วก็ต้องมีกลไก กลไกการสนับสนุน งบประมาณจะเป็นอย่างไร กลไกทางกฎหมายที่มีการพูดถึงมาตลอดว่าจะยอมรับกิจกรรมของการที่มีกรรมสิทธิ์ร่วมกันอย่างไรและทำให้ได้จริงหรือไม่ต้องมีการประเมิน เหล่านี้เป็นสิ่งที่ทาง UN กับหลายหน่วยงาน สร้างกิจกรรมและสร้างโครงการ จะออกมาในรูปแบบหลายโครงการหลายหน่วยงาน และกำลังพยายามผนวกกันขึ้นมาเพื่อที่จะประสานและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ส่วนการดำเนินการดำเนินงาน มีดังนี้

1. บุรณาการ
2. สนับสนุนเทคนิควิชาการ
3. เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับPES
4. สร้างเวทีโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติได้จริง ๆ

UNDP และกรอบการดำเนินงานด้าน PES

1. บุรณาการเป้าหมายการรักษาสภาพทรัพยากรในฐานะปัจจัยประกันความอยู่ดีมีสุข ในแผนพัฒนาและการจัดสรรงบประมาณทุกระดับ
2. สนับสนุนเทคนิคทางวิชาการและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการวิเคราะห์ประเมินมูลค่าฐานทรัพยากรที่มาจากบริบทของระบบนิเวศ
3. เผยแพร่ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบแทน ชุดระยะ มูลค่าของทรัพยากรที่มาจากความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ เพื่อความยั่งยืนและสมดุล
4. สร้างเวที โอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การประยุกต์ใช้หลักการ PES (ทั้งกรณีประสบความสำเร็จ และข้อควรระวัง) ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ

Phasat Winichagoon, UNDP Thailand

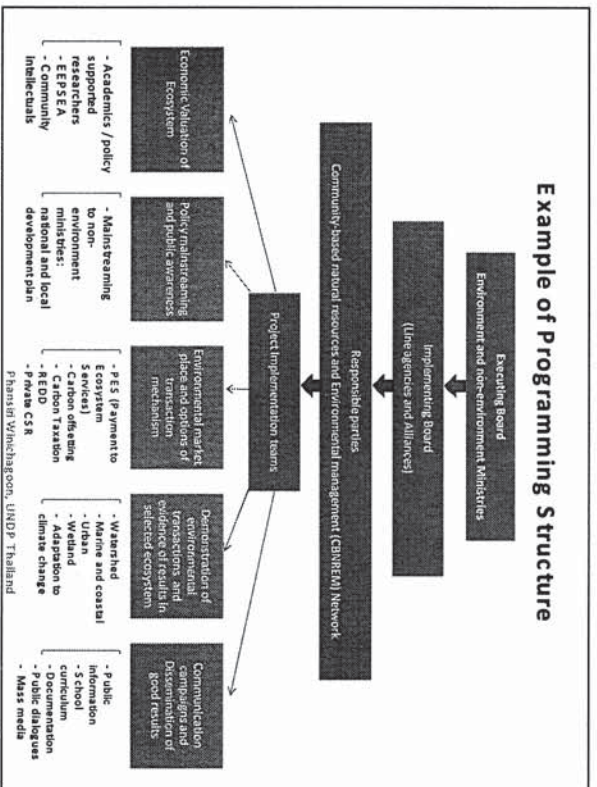
ที่มา : จากการบรรยายภายใต้หัวข้อ “แนวทางทางทางภาคธุรกิจและทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายในชุมชน”
โครงการสถาบันศึกษานโยบายที่ดิน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) 1 กุมภาพันธ์ 2553

เช่น โครงการที่จังหวัดน่านที่เห็นการตัดสินใจพื้นที่ป่าหายเป็นจำนวนมาก ทำอย่างที่เราจะเห็นไปหาเกษตรอินทรีย์ หรือประเด็นที่จังหวัดขอนแก่น เรื่องของพืชไร่มันพืชอาหาร ต้องมีการประเมินมูลค่าและคุณค่าผลตอบแทนเพื่อที่จะสร้างทางเลือกในการพัฒนาว่าจะไปทางไหน จริงแล้วมันเป็นส่วนหนึ่งของ PES และอีกโครงการที่เริ่มทำการอุทยานฯ เกี่ยวกับพื้นที่คุ้มครองของอุทยานฯ ตัวอย่างเช่น การณรงค์เรื่องการอนุรักษ์เสือ ที่มาของการอนุรักษ์เสือถ้าหากใช้หลักการเก๋าก็ต้องประมาณจากภาครัฐอย่างเดียว ทำอย่างไรจะอนุรักษ์เสือ ได้โดยมีแหล่งที่มาจากการสนับสนุนที่หลากหลายมากขึ้น เช่น จากภาคเอกชน หรือประชาสังคม จะทำได้ต้องรู้ก่อนว่าคุณค่าของเสือคืออะไร ซึ่งก็คือการประเมินคุณค่า มูลค่าของสิ่งที่เราต้องพิทักษ์รักษาไว้ทั้งนี้ต้องอาศัยชุมชนและวิชาการในการเข้ามาประเมินมูลค่าสิ่งเหล่านี้ เพื่อที่เราจะไปทำความเข้าใจกับรัฐ เอกชนและประชาสังคมว่าสิ่งที่หน่วยงานเหล่านี้จะต้องสนับสนุนหรือจ่ายค่าตอบแทนการมีเสือในประเทศไทยจะเป็นเท่าไรและวิธีการอย่างไร ส่วนโครงการของ BEDO จะเป็นการทำผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมต่อกับความหลากหลายทางชีวภาพ ถ้าเรารู้คุณค่ามูลค่าของผลิตภัณฑ์แล้วจะมีกลไกการสนับสนุนซื้อขายสำหรับผลิตภัณฑ์ชิ้นนี้ได้อย่างไร และอีกโครงการของสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค บริหารจัดการการ 25 ลุ่มน้ำ โดยการทำหลักการของ PES มาประยุกต์ใช้ถ้าแหล่งที่มาของมลพิษ ถ้ามีกลุ่มในการอนุรักษ์แม่น้ำที่ขึ้นขึ้นมาเพื่ออนุรักษ์แม่น้ำให้มีความสะอาดอยู่ ถ้ามีภาครัฐ เอกชนและประชาสังคม จะเข้าไปสนับสนุนกลุ่มเหล่านี้ให้ช่วยได้อย่างไรทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับการประเมินมูลค่าของกิจกรรมกลุ่มที่อนุรักษ์แม่น้ำได้อย่างไร

โครงการที่ UNDP นำหลักการ PES มา ประยุกต์ใช้

- MOI - Millennium Ecosystem Assessment
- DNP – Sustainable Financing for Protected Areas
- BEDO – Biodiversity - friendly Products
- REOs - Sustainable Forest and Catchment Management
- Feasibility study on Bio Carbon Mechanism for Organic Agriculture by turning revenue from carbon sequestration to increase resilience to climate impacts

Phanissat Wanchagoon, UNDP Thailand

ที่มา : จากการบริหารภายใต้หัวข้อ “แนวทางแนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายโยนดชุมชน”
โครงการสถาบันศึกษานโยบายที่ดิน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) 1 กุมภาพันธ์ 2553

สรุปได้ว่า

PES จะเกิดไม่ได้ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และต้องมีทางวิชาการเข้ามาสนับสนุนในมิติทางด้านเศรษฐศาสตร์ในการประเมินมูลค่า คุณค่า ของพื้นที่นั้น ๆ ให้ทราบก่อนว่าทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของเขามีอะไรบ้าง และมีปัญหาอะไร ในพื้นที่ที่เป็นโหนดชุมชนหรือพื้นที่ที่มีความร่วมมือของชาวบ้านที่ชัดเจนและควรมีองค์ประกอบครบ เช่น มีชาวบ้านองค์กรหรือเครือข่ายและความพร้อมที่จะร่วมมือกัน เพื่อที่จะตัดสินใจว่าจะเลือกตัดสินใจทางไหน อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่สุดของแนวคิดนี้ที่วิทยากรได้เน้นย้ำก็คือ การประเมินมูลค่าและคุณค่า

....ผู้ดำเนินการอภิปราย โดย ผศ.อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ สรุปข้อสังเกตเพิ่มเติมจากผู้บรรยายทั้ง 2 ท่าน คือ เรื่องของโหนดชุมชนคงไม่มีปฏิบัติการอะไรมาก ถ้าการนำ PES เข้ามาช่วยสนับสนุนได้ กฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขอะไรก็ตามถ้าเข้ามาช่วยหนุนในเรื่องของการจัดการพื้นที่รวมทั้งการจัดการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้อย่างยั่งยืน น่าจะมีประโยชน์อย่างยิ่งซึ่งรัฐมีหน้าที่กำลังสนใจจะทำอย่างไร การประเมินแต่ละพื้นที่คงไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเมื่อจะประเมินอาจจะมีความยืดหยุ่นซึ่งตรงนี้ต้องเป็นเรื่องที่จะต้องติดตามต่อไป

นายสมนึก ตุ่มสุภาพ เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย

ขอเพิ่มเติมการพัฒนาเกี่ยวกับโฉนดชุมชน ก่อนที่จะไปเป็นโฉนดชุมชนมีปัญหาตามมากมาย ประเด็นคือ รัฐยอมรับอำนาจการจัดการของชุมชนชาวบ้านหรือไม่ ยอมรับเพียงใด มากน้อยแค่ไหน มิติตรงนี้ยังไม่ได้รับการพูดคุยกันอย่างชัดเจนและสอดคล้องต้องกันกับแนวทาง ประเด็นคืออำนาจการจัดการของชาวบ้านพยายามถ่ายทอดออกมาให้รู้ทราบว่าชาวบ้านมีแนวคิดในการจัดการชุมชนและทรัพยากรชุมชนอย่างไร กระบวนการดูแลสิ่งแวดล้อมหรือไม่ พังจากการอภิปรายการคิดของเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมเหมือนชาวบ้านเป็นตัวทำลายสิ่งแวดล้อมพอสมควร ซึ่งประเด็นนี้ได้มีโอกาสรับรู้ว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสร้างเงื่อนไขมาใช้กับชาวบ้านและใช้แล้วด้วย สร้างเงื่อนไขเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเกษตรของชาวบ้านส่งผลกระทบต่อโลกอื่น เหมาะสมหรือไม่กับงานวิจัยต่าง ๆ ที่ออกมาของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขอชมหรือไม่ว่า

แนวของชาวบ้าน ขออำนาจการจัดการกับตนเองบ้างแต่เดิม ถ้าว่าการจัดการของชาวบ้านนั้นจัดการอย่างไร งานวิจัยของอาจารย์พิพลจะเห็นภาพแล้วว่าชาวบ้านต้องการอำนาจจัดการอย่างไร ซึ่งงานของอาจารย์พิพลไม่ได้สะท้อนให้เห็นว่างานของชาวบ้านส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร สะท้อนกลับมาว่าวิถีการเปลี่ยนวิถีของเค้า สะสมกันมาทางเกษตรสะท้อนกลับมา เช่น ทางภาคใต้ การปลูกยางพาราตามอายุของยางพาราตัดทิ้งแล้วปลูกใหม่ทำให้เป็นการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไปแล้ว จะทำอย่างไร จะคงอยู่ในพื้นที่ตรงนี้ได้หรือไม่ คำถามแล้วความเป็นมนุษย์ปุถุชนทั่วไปจะมีได้อย่างไร คำถามคือ วิกฤตทางเศรษฐศาสตร์จะคุ้มครองได้หรือไม่ คำถาม แล้วเข้าไปสู่กระบวนการทางกฎหมาย ชาวบ้านเรียกร้องให้ชาวบ้านจัดการกันเองก็อาจจะดี เคยมีงานวิจัยใหม่ว่าวิถีการเกษตรส่งผลกระทบต่อชนชั้นแรงงาน เคยมีการโต้เถียงกันประเด็นคือวิถีเกษตร เกษตรสวนยาง ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด อ้อย สำหรับภาคอีสาน ปลูกข้าวโพด พ้องว่าทำให้โลกร้อนเหมือนกัน ทุกพื้นที่ถูกต้องคำถามของชาวบ้านวิถีเกษตรเป็นตัวทำลายป่าหรือไม่ จะอธิบายอย่างไร นี่คือสิ่งที่ควรจะยอมรับอำนาจการจัดการของชาวบ้าน เมื่อแนวคิดของโฉนดชุมชนที่ชาวบ้านใช้เรียก บางหน่วยงานอาจจะไม่ชอบให้เรียกว่าโฉนด ชาวบ้านเองมองว่าเมื่อชาวบ้านไม่มีเงินใช้รองรับเงินใช้ในการใช้อ้างอิงกับหน่วยงานของรัฐได้ อันนี้เป็นหนทางหนึ่งที่จะสามารถใช้กับงานต่อไปได้ เคยตั้งข้อสังเกตและเสนอให้ว่าจะเขียนโฉนดชุมชนฉบับนี้จะทำได้ไหม แต่กฎหมายป่าไม้ ไม่ได้บอกว่าตัวระเบียบจะบังคับข้อหรือข้อขัดแย้งกันหรือไม่ ประเด็นนี้กระทรวงทรัพยากรฯ การระเบียบขึ้นมาใช้กับหน่วยงานรัฐประเด้นจึงมีการโต้แย้งกัน ตามนโยบายของรัฐบาล บัญญัติคำอยู่ไม่สามารถแก้ไขได้ คิดว่ารัฐบาลชุดนี้น่าจะหาการวิจัยออกมาใช้ให้ได้แต่ออกมาแล้วจะใช้ได้หรือไม่ ออกมาแล้วจะมีองค์กร หน่วยงาน ตรงไหนดี นี่อีกเรื่องหนึ่ง มิติชาวบ้านมีแนวคิดที่จะช่วยเหลือรัฐบาลเช่นกัน

ประเด็นของชาวบ้าน มิติการจัดการของชาวบ้านชัดเจนว่าความประสงค์ของชาวบ้านต้องการแก้ปัญหาอย่างหนึ่ง คือการติดของตัวเอกสารสิทธิ มองว่าเป็นภาพการส่งสัญญาณของการทำลายสิ่งแวดล้อมก็ได้ในอนาคต วิถีเกษตรอาจจะเปลี่ยนเป็นวิถีอุตสาหกรรมก็ได้ในอนาคต แนวคิดที่ว่าอะไรจะทำอย่างไรที่จะกำหนดพื้นที่หรือดูแลรักษาพื้นที่ให้อยู่ต่อไปได้อย่างไร หมดยุคเกษตรรุ่นเก่า มีรุ่นใหม่ขึ้นมาเรื่อย ๆ ไม่ได้เน้นการต่อจากพ่อสู่ลูก แต่ต้องยอมรับว่าเด็กรุ่นใหม่ไม่มีความคิดที่จะทำการเกษตร เพราะการศึกษาบ้านเราส่งเสริมให้เด็กรักการเกษตรหรือไม่ การศึกษา

ส่งเสริมให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อมหรือเปล่า แต่มุมมองของเกษตรมองว่า หมตรุ่นหมดกำลังจะเปลี่ยนบุคคล ปัญหาของเทือกเขาบรรทัดมีโอกาสได้พูดคุยกับชาวบ้าน ได้รับที่ติ่นจากเพื่อนจากการให้ระหว่างเพื่อนทำการเกษตรต่อ ปัญหาคือทำการเกษตรต่อไม่ได้เนื่องจากปัญหาจากป่าไม้ แต่ถ้าเป็นคนในชุมชน ชุมชนไม่ใช่ว่าทุกคนมีพื้นที่ทำกิน คือบางรายมีพื้นที่อยู่อาศัยแต่ไม่มีพื้นที่ทำกิน แต่เมื่อพื้นที่บางส่วนคนดั้งเดิมต้องให้พื้นที่ถ่ายทอดหรือโอนให้กันแต่ไม่สามารถทำได้ ภาคอีสานเหมือนกันทำการเกษตรของภาคอีสานต้องยอมรับปัจจัยเรื่องเงินเรื่องของเงินเรื่องสำคัญบางปีมีปัญหาทำการเกษตรมีวัตถุดิบพร้อมแต่เมื่อทำเสร็จผลผลิตตกต่ำ ขาดทุนยับเยิน ปีต่อไปแน่นอนต้องหาเงินกู้และนี่คือวิถีชีวิตของเค้า ถ้าช่วงที่เค้าหยุดแต่มีพื้นที่ของขอใช้กันใช้ร่วมกันในพื้นที่นั้นยอมทำ ได้นี่คือวิถีชีวิตของชาวอีสาน ปัญหาคนทำใหม่ทำเพิ่มเติม ตรงนี้เป็นกำลังเสริมหรือทำลายวิถีชุมชนหรือไม่

เรื่องการพัฒนาทำนาในเขตชุมชน เป็นการมุ่งเน้นส่งเสริมให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ส่วนตัวกลับคิดว่าการพัฒนาไม่ได้มีแค่การส่งเสริม การพัฒนาเกษตรเป็นสิ่งสำคัญ ถ้ามารัฐบาลแต่ละช่วงมีแนวคิดส่งเสริมการผลิตแบบพาณิชย์ แบบอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น จุดนี้เป็นจุดจบประเด็นมุ่งเน้นการทำลายไม่ควรวาทะกลุ่มเกษตรเพียงอย่างเดียว แต่ต้องโทษผู้ถ่ายทอดด้วยการนำพื้นที่เกษตรเหล่านั้นมามีส่วนร่วมหรือไม่ พื้นฐานสังคมของเกษตรกรนั้นทำแบบพอกินพอเพียงของเค้า แต่ยุคสมัยใหม่เปลี่ยนไปการผลิตจึงไม่ใช้การผลิตเพื่อชีพแต่เป็นการผลิตเพื่ออุตสาหกรรมแล้วเพราะอะไร สรุปคือเกษตรกรชุมชนไม่เคยมีแนวคิดที่จะทำลายสิ่งแวดล้อม ถ้าเกษตรกรทำลายสิ่งแวดล้อมจะมีวิถีชีวิตเกษตรกรได้อย่างไร ถ้าวิถีเกษตรกรเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อมเค้าก็จะอยู่ไม่ได้ ชุมชนก็อยู่ไม่ได้ คิดว่าอย่างองเกษตรเพียงวิกฤตทำลาย

นายเสมอ ลิ้มชูวงศ์ รองผู้อำนวยการ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน)

ได้นำเสนอความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) จากที่ อาจารย์อรพรรณ ได้นำเสนอ เรื่อง PES ซึ่งเป็นเรื่องมือทางเศรษฐศาสตร์และเป็นกลไกหนึ่ง ที่สำคัญในการที่จะสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจความหลากหลายชีวภาพ จึงได้มีความร่วมมือกับ UNDP มีการจัดประชุมในเรื่องนี้ และในที่ประชุมมีความเห็นต้องกันว่าควรขยายหลักการของ PES ให้มากขึ้นในประเทศ โดยทาง สพภ. เป็นตัวกลางประสานระหว่างผู้ซื้อกับผู้ให้บริการ และให้ขอให้ทางมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดย รศ.ดร.อรพรรณ ศรีสาवलักษณ์ ศึกษาหาข้อสรุปเรื่องนี้ว่า PES จะเป็นกลไกทางเศรษฐศาสตร์หนึ่งที่จะสร้างรายได้สู่ประชาชน และสิ่งที่ทาง สพภ. ดำเนินการไปแล้วโดยได้มีการจัดทำร่างนโยบายเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช) ในประเด็นเรื่องเศรษฐกิจชุมชนเกี่ยวกับมาตรการสร้างแรงจูงใจชุมชนให้อุ้มนักบริหารพยากรณ์ชาติ และยกตัวอย่างเกี่ยวกับโครงการ PES ว่ามีโครงการอะไรบ้างที่มีความชัดเจน พบว่า มีโครงการนกเงือกที่มีการสำรวจวงจรชีวิตนกเงือก โดยอ.พิไล ได้มอบหมายให้ชาวบ้านดูและและประชาชนมีส่วนร่วมที่จะเห็นว่าชาวบ้านก็มีรายได้ และเปิดโอกาสให้พ่อแม่อุปถัมภ์สามารถที่จะไปเที่ยวดูครอบครัวนกเงือกและก่อให้เกิดความสุขกับผู้ที่อุปถัมภ์ นกเงือกก็จะกระจายพันธุ์ใหม่ได้ ทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งจะเป็นตัวช่วยความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศได้ และพอจะสรุปแบบของ PES หลักๆได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

- 1) การให้บริการของพื้นที่ลุ่มน้ำ
- 2) การให้บริการดูดซับคาร์บอนในอากาศ
- 3) การให้บริการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
- 4) การให้บริการด้านความงามของภูมิประเทศ

และในการผลักดันที่จะให้เกิดเรื่องนี้ตามที อ.พรพรณต์น่าจะเสนอเรื่อง PES จะต้องเป็นอาสาสมัครที่ต้องมีผู้ซื้อและผู้ให้บริการทาง สฟก.ก็ลองทำ matching ให้เห็นทั้ง 4 รูปแบบในแต่ละรูปแบบมีกิจกรรมที่ได้รับการชดเชยอะไรบ้าง ผู้ซื้อและผู้ให้บริการเป็นใคร

ในเรื่องของแนวคิดการบริการพื้นที่ลุ่มน้ำ การปลูกป่า การอนุรักษ์ การฟื้นฟูป่าต้นน้ำ การป้องกันการทำลายของดิน บริการที่ได้รับคือได้รับน้ำที่มีคุณภาพและสม่ำเสมอ ฉะนั้นผู้ซื้อในขณะนี้ที่พบในประเทศไทยมีเขื่อนใหญ่ 20 เขื่อนด้วยกัน แนนอนการไฟฟ้าภูมิภาค หรือการไฟฟ้านครหลวง ก็สามารถที่จะจ่ายตรงนี้ได้ ภาคเอกชนที่ทำอุตสาหกรรมเรื่องดื่มต่างๆ แม้กระทั่งภาคประชาชนก็สามารถที่จะให้การสนับสนุนในเรื่องนี้ ผู้ขายบริการก็จะเป็นชุมชนที่ต้องอยู่บริเวณพื้นที่ต้นน้ำ

ในส่วนของการบริการดูดซับคาร์บอนในอากาศ กิจกรรมที่ควรจะได้รับคือ การปลูกป่า การการอนุรักษ์สัตว์ป่า ในการนี้ชุมชนที่มีการตัดต้นไม้และทำเป็นพื้นที่การเกษตร เรื่องนี้ทำให้การปลูกทำหลายป่าลดลง บริการที่ได้รับในเรื่องนี้เปลี่ยนมาเป็นการดูดซับปริมาณคาร์บอนในอากาศ ในส่วนนี้ผู้ซื้อควรจะเป็นใคร ผู้ซื้อควรจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ผู้ขายควรจะเป็นชุมชนหรือเจ้าของที่ดินเอกชนที่มีที่ดินเป็นของตนเอง

และในส่วนที่สามจะเป็นการให้บริการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ กิจกรรมที่ควรจะได้รับคือการชดเชยการฟื้นฟูระบบนิเวศ เช่น แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ เช่น ป่าชายเลน ถิ่นที่อยู่เต่า โลมา พื้นที่ชุ่มน้ำ บริการที่ได้รับคือ แหล่งที่อยู่อาศัยสัตว์ป่าหายาก ระบบนิเวศ พันธุ์กรรมที่ ชนิดพันธุ์ได้รับการคุ้มครอง ผู้ที่ซื้อจะมีภาครัฐจะมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป หน่วยงานทั่วไปภาคเอกชน และผู้ขายบริการก็จะเป็นชุมชน เอกชน และประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่

ในการที่ที่เป็นการบริการความงามของภูมิประเทศ กิจกรรมที่จะได้รับการชดเชย คือ การฟื้นฟูและธรรมชาติบริการที่จะได้รับคือ ความสวยงามธรรมชาติ ผู้ซื้อก็ควรจะเป็นบริษัทท่องเที่ยว ทวีร์ต่างๆ จะเห็นได้ว่า ทั้ง 4 แบบทั้งหมดผู้ที่จะให้บริการทั้งหมดก็ คือ ชุมชน หากมีเงินต่อชุมชนก็สามารถที่จะสนับสนุนชุมชนให้เกิดความมั่นใจในเรื่องของ PES ต่อไป

สรุปได้ว่า

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) ได้ให้ความสำคัญกับ PES เช่นเดียวกับ UNDP และภาควิชาการที่ควรจะขยายหลักการของ PES ให้มากขึ้นในประเทศ และที่ได้ดำเนินการไปแล้วคือการร่างนโยบายเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ซึ่งแนวคิด PES จะเป็นกลไกอันหนึ่งในการสร้างความสมดุลของระบบนิเวศและสร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน ลดการบุกรุกทำลายป่าสร้างความมั่นคงทางอาชีพนอกจากนี้ ความร่วมมือของชาวบ้านหรือชุมชนที่จะร่วมกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งคุณสมบัติอันน่าจะเสนอถึงรูปแบบของ PES มา 4 รูปแบบ คือ 1) การให้บริการของพื้นที่ลุ่มน้ำ 2) การให้บริการดูดซับคาร์บอนในอากาศ 3) การให้บริการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และ 4) การให้บริการความงามของภูมิประเทศ ซึ่งในแต่ละรูปแบบก็มีทั้งผู้ซื้อและผู้ให้บริการที่ชัดเจน จากการที่ได้ยกตัวอย่างในหลายกรณีทั้ง 4 รูปแบบ ผู้ที่จะให้บริการทั้งหมดก็คือชุมชน และหากมีเงินต่อชุมชน ชุมชนก็สามารถที่จะสนับสนุนชุมชนให้เกิดความมั่นใจในเรื่องของ PES ต่อไป

วาระที่ 3 : ประเด็นข้อเสนอแนะในที่ประชุม

คณะ รุ่งแสง (ที่ปรึกษาสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ)

- 1 มีที่ดินรัฐ 5 ประเภท ที่ถูกบุกรุกถือครองและมีปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างรัฐกับรัฐ รัฐกับผู้ถือครอง และผู้ถือครองกับผู้ถือครอง เป็นประเด็นที่รัฐบาลก็รู้แต่ยังไม่เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้ จึงยกเรื่องของโฉนดชุมชนมาเป็นประเด็นเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งต้องมีความชัดเจนที่รัฐมนตรีสาธิตหรือรัฐต้องพบกับสาธารณชนให้ชัดเจนว่า ประโยชน์ใช้สอยของการใช้โฉนดชุมชนจะเกิดกับที่ดินทั้ง 5 ประเภทของรัฐ
- 2 ความเป็นการถือครองที่ดิน หลัง 14 ตุลาคม 16 มีกฎหมายที่ราชพัสดุ จนกรมธนารักษ์รับผิดชอบที่ราชพัสดุ ออกโดยสภาพนิติบัญญัติ กรมธนารักษ์ก็เข้าไปแก้ไขได้พอสมควร ในหลายพื้นที่ที่มีการแต่ก็สามารถแก้ปัญหาได้
- 3 รัฐธรรมนูญ 40 ให้ปรัชญาและแนวคิดกับประชาชนมาก ปัญหาทั้งหลายก็เกิดมาก แต่รัฐบาลปัจจุบัน gearwile ในปัญหาทางสังคมทั้งปวงและจะแก้ปัญหาโดยโฉนดชุมชน
- 4 ไม่เห็นด้วยกับรัฐมนตรีสาธิต ที่จะใช้ประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรี หรือประกาศกระทรวงมหาดไทย ไม่เห็นด้วยเพราะไม่ใช่สิ่งที่ยั่งยืน และคิดว่ารัฐบาลน่าจะออกมาในรูปแบบของกฎหมายโฉนดชุมชน และยกตัวอย่างให้ผลิตภัณฑ์กฎหมายน้ำและแก๊ซกฎหมายชลประทาน ส่วนกรณีที่ดินของรัฐบาลผลิตภัณฑ์นายกรัฐมนตรียหรือประกาศกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับเรื่องโฉนดชุมชน ซึ่งเห็นว่ารัฐบาลนายกรัฐมนตรีเพียงแต่ยกประเด็นเรื่องโฉนดชุมชน ภาพนั้นก็เห็นแล้วว่า เป็นประโยชน์แกปัญหาที่ดินของรัฐ 5 ประเภทที่ถูกบุกรุกและถือครองเห็นว่าไม่ตรงไปตรง เห็นว่ารัฐสภาอยู่ในความสามารถที่จะทำความเข้าใจได้ ฉะนั้นเพียงแต่ผลักดันให้เป็นกฎหมายได้ก็เพียงพอ จึงฝากผ่านไปถึงนายกรัฐมนตรีทำให้เป็นจริง

ดร.สิลาภรณ์ บัวสาย (รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

1. เรื่อง PES คิดว่าควรมีข้อควรระวัง จึงตั้งคำถามว่า เราต้องการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาทำอะไร เช่น เอามาเป็นแรงจูงใจให้คนอยากดูแลทรัพยากร ก็แปลว่าทำแล้วได้คำตอบแทน focusอยู่ที่ว่าจะจ่ายเงินแบบไหน หรือเป็นเครื่องมือในการทางงบประมาณให้รัฐเพื่อทำงานอื่นๆ focus อยู่ที่ว่าจะเงินมาจากไหน
2. จริยหรือไม่ที่จะให้รัฐเป็นคนทำงานของรัฐแล้วจะทำงานได้ดี หรือเป็นกลไกที่จะทำให้อัตลักษณ์ทำหน้าที่ตลาด function เพราะปกติเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เข้ามาทำงานเกี่ยวกับกลไกตลาด
3. ที่จริงที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตแต่เรากำลังพยายามคิดว่าเอาที่ดินมาเป็นปัจจัยการผลิตมัน คิดว่าเป็นคนละแนวคิด(concept) เพราะเครื่องมือที่เข้ามามันก็มีประโยชน์ในตัวของมัน
4. แนวการทำงานอนุรักษณ์ แปลว่ารัฐต้องอุดหนุน(subsidy) ใช้หรือไม่ เพื่อที่จะเอาที่ดินออกจากปัจจัยการผลิตมาอยู่ในสภาพการอนุรักษ์ ไม่แน่ใจว่ารัฐจะมีความสามารถที่จะลงทุนในขนาดนั้น ยกตัวอย่าง ปาย กลายเป็นเมืองท่องเที่ยว คนแม่ฮ่องสอนมีรายได้ 2,000-3,000 บาท พอที่ดินราคาสูงขึ้น ยกตัวอย่าง เพราะความเหลื่อมล้ำมันสูง เนื่องจากที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตสำหรับคนกลุ่มหนึ่งก็ขายแล้วเอาเงินไปทำอย่างอื่น ไม่ก็ปีที่มีปัญหาและจะไปอุดหนุนอย่างไรเพื่อให้เขาตรึงสภาพที่ดินให้อยู่อย่างเดิมได้
5. จึงคิดว่าทางออกของเรื่องนี้ตามรัฐธรรมนูญถึงเรื่องโฉนดชุมชน จะเป็นทางออก แต่โดยส่วนตัวเรียกว่า การจัดการระดับพื้นที่ ซึ่งโฉนดชุมชนเป็นเครื่องมือหนึ่งในระบบจัดการขนาดเล็ก คือเราไม่สามารถจัดการทั้งหมดได้ในทิศทางของระบบทุนนิยมที่คนมีเงินมากกว่าได้เปรียบเป็นทิศทางที่เลียงไม่ได้ แต่ถ้าจะจัดการได้ขนาดของการจัดการต้องเล็กลง
6. ในกรณีตัวอย่างของ นางเอลินอร์ ออสโตรม (Elinor Ostrom) นักเศรษฐศาสตร์ รางวัลโนเบลคนล่าสุดได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องที่มีการพูดกันอยู่ และได้พูดถึงขนาดของการจัดการ ยกตัวอย่าง เช่น scale 10 ตารางกิโลเมตร มีขนาดของ ecology ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เกิดความชุมชน microclimate (ทางวิชาการหา

ได้ว่า microclimateในแต่ละพื้นที่ควรจะเป็นอย่างไร) แล้วลอง scan ดูภาพว่าพื้นที่สาธารณะในพื้นที่จะนำมาจัดการบนแนวคิดไมโครชุมชนที่เป็นเรื่องของกรรมสิทธิ์ แล้วต่อด้วย PES ที่เข้าไปแบบการใช้ประโยชน์ทำการใช้ประโยชน์บนพื้นที่นั้นแบบมีเงื่อนไข คุณจะได้สิทธิร่วมกันแต่คุณต้องปลูกต้นไม้เท่าไรบนพื้นที่จะทำให้สภาพ microclimate พื้นดีขึ้นมาได้รวดเร็ว

7. เสนอว่า ถ้าเรามีเงื่อนไขแบบนี้เราก็จะสามารถทำไมโครชุมชน บวกกับเงื่อนไขของการอนุรักษ์การเข้าไป แทนจะต้องพูดถึงการหาเงินเลย
8. งานนี้ต้องการการนำร่องอาจจะทดลองการจัดการโซน (Zone)
9. ทำบนพื้นที่ทับซ้อนกันอยู่ก่อน ลองฉายตรงนั้นก่อนและนำร่อง
10. ระหว่างที่รอระเบียบสำนักันนายกฯและหวังให้ผลักดันออกมาเป็นกฎหมาย ซึ่งจะไม่ไปในเรื่องของไมโครชุมชน แต่จะนำเรื่องการอนุรักษ์เข้าไปด้วย

พลเอก สุรินทร์ พิภุลทอง (ประธานกรรมการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน)

1. เรื่องไมโครชุมชน ที่ประกาศเป็นการประกาศในภาพรวมไม่ชัดเจน ว่าจะอยู่ตรงไหนอย่างไร ในพื้นที่ต่างๆ ที่เมือง ป่า เขา และเงื่อนไข 3ปี จะสร้างปัญหาต่อไป
2. การได้ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นทรัพยากรของแผ่นดิน การนี้ต้องเป็นธรรมต่อสังคมหรืออ่านด้วยความเป็นธรรมแล้วสังคมสภาพความเป็นจริงด้วย และถ้าไม่เป็นธรรมต่อไปจะเกิดปัญหาในอนาคตแน่นอน
3. ขณะนี้มีปัญหาใหญ่รออยู่ คือ ที่ดินที่ประชาชนบุกเข้าไปในเขตป่าสงวนและรัฐไปจัดให้อยู่โดยไม่ได้จ่ายค่าตอบแทนให้กับส่วนกลางเลยแม้แต่บาทเดียว 40 ล้านไร่ จะทำอย่างไร และมีไมโครชุมชนด้วยหรือไม่จะทำอย่างไร คือไม่ดำเนินการให้เป็นธรรมตามกฎหมาย
4. ไมโครชุมชนที่จะออกมาต้องชัดว่าจะออกมาอย่างไร อาจแบ่งเป็น 2 ส่วน ในเมือง กับส่วนเขตที่ดินของรัฐ ส่วนในเมืองไม่ต้องปรับปรุงมาก แต่ที่เป็นห่วงคือ เขตที่ดินของรัฐ
5. ไม่เชื่อตัวเลขชุมชนที่หน่วยงานให้มา อาจจริงบ้างไม่จริงบ้าง ไม่เชื่อตัวเลขนั้น ชุมชนต้องแบ่งให้ชัดว่าเขาอยู่ก่อนหรืออยู่หลังการจัดการที่ดินของรัฐและไมโครชุมชนในสองประเภทนี้สีเขียวต่างกัน ชุมชนที่อยู่ก่อนการจัดการที่ดินของรัฐ เช่น ชุมชนแม่ชะปู้ อยู่มาแล้วประมาณ 266 ปีและยังเป็นป่าสมบูรณ์ ไม่ต้องมีการวิชาการไปวิจัยไปปรึกษากับรักษาป่าได้ ซึ่งเขาทำมาแล้ว มีการทำแนวกันไฟ
6. ชุมชนที่ 3 บุกกรุก กับชุมชนที่ส.ป.ก. 4-01 ที่เอาป่าสงวนเสื่อมโทรมคนบุกกรุก มันแตกต่างกัน สิทธิที่แตกต่างกัน ความเป็นธรรมในสังคมก็ไม่เกิด
7. ให้มีการตรวจสอบ พื้นที่วังน้ำเขียวทางอำเภอจะได้รู้และเกิดความเป็นธรรม
8. ไมโครชุมชน ตัวอย่างที่บ้านห้วยผาย ตำบลศรีดงทอง อำเภอไชยปราการ ไมโครชุมชนต้องมี 4 องค์ประกอบอย่างน้อย 4 เรื่อง คือ 1) แผนที่ชุมชน แสดงขอบเขตชุมชน แผนที่ชุมชนที่ดีคือหมู่บ้าน 2) ขอบเขตการปกครอง 3) กติกาของชุมชนกับกติกาของราชการที่ตกลงร่วมกันอย่างครอบคลุม 4) ผู้รับรอง เช่น นายอำเภอ ท่านัน ผู้ใหญ่บ้าน และท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในที่ดินประเภทนั้นๆ เช่น ป่าไม้ วนรักษ์ เป็นต้น
9. เรายอมรับหรือไม่ ป่าสงวนที่ประกาศไปแล้ว 98 % ที่ประชาชนเข้าไปอยู่เนิ่นๆ ไม่ได้รับการกินออก เป็นของกำนันผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ นอกนั้นเป็นป่าไป
10. ตรวจได้ที่ได้กำหนดนิยามว่า ป่า ไม่หมายถึงที่ดินที่ไม่มีบุคคลได้มาตามประมวลกฎหมายที่ดินแล้ว คนก็คือสัตว์ป่าแต่สิทธิน้อยกว่าสัตว์ป่าที่สัตว์ป่าเคลื่อนย้ายได้แต่คนไม่ได้ ถ้าย้ายก็ถูกจับ และได้เสนอร่างแก้ไขกฎหมายไปกับคณะรัฐมนตรีว่าหลายคนแต่ก็ยังไม่มีเสียงเข้าไปในสภา ถ้าแก้ไขในเรื่องนี้ได้ก็จะเกิดความเป็นธรรมในสังคมและไมโครชุมชนก็เกิดขึ้นด้วยกับคุณชนะ รุ่งแสง
11. เสนอว่าชุมชนไม่ใช่ชื้อกันทุกคน ไม่มีใครรู้ยกเว้นแต่คนในชุมชนด้วยยกตนเอง
12. สำหรับ PES ก็ต้องระมัดระวังเหมือนกัน จะกลายเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งที่ทำลายป่าแล้วเรียกร้องได้เงินต่อ

13. โฉมตชุมชน เป็นเรื่องที่ดี แต่ขอให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมขอฝากเรื่องนี้ไว้
14. เห็นด้วยกับกฎระเบียบที่สร้างขึ้นใหม่ แต่ขอเดิมไม่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

นายบัวพรม ธีรกุลยานพันธ์ (นักวิชาการประจำสำนักคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์)

1. ตามกับรัฐธรรมนูญที่ว่าเอาคอนสตา ต่ำลงให้ทางราชการกับประชาชนขัดแย้งกันเพราะจะได้ศึกษาเรื่องนี้ต่อไป เนื่องจากเป็นชาวชัยภูมิและจะได้ช่วยชี้แจงอีกทางหนึ่ง
2. เรื่องนี้สำคัญ อยากให้นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีนำเสนอแนวคิดตามนโยบายของรัฐบาลนี้ให้ชาวบ้านได้ทราบเกี่ยวกับโฉมตชุมชน และขอให้พูดเรื่องนี้บ่อย และปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชน ความจริงชาวบ้านเขาเข้าใจยังไม่ใช้เรื่องยาก และควรจะให้ผู้ที่มีความน่าเชื่อถือในเรื่องนี้ไปพูดเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ เช่น พลเอกสุรินทร์
3. เห็นว่าการประชุมเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญและจะได้ชี้แจงต่อไป

นายฉันทลักษณ์ บุศยอังกูร (นักวิชาการ)

1. เห็นด้วยกับพลเอก สุรินทร์ และคุณชนะ ที่อธิบายนี้ถูกต้องหมด
2. เสนอว่าปัญหาทางกฎหมายต่างมานาน เสนอมา 10 ปี เรื่องการแก้ไขกฎหมายต่างๆเรื่องการจัดที่ดิน เป็นปัญหาการจัดที่ดินของรัฐที่หลัทธิ และกรรมสิทธิ์ไม่เหมือนกันให้ทำงานและหน่วยงานภาครัฐต่างคนต่างทำ เคยเสนอรัฐบาลมาประมาณปี 42-43 จนบัดนี้ยังไม่อะไรเกิดขึ้น
3. ราชการเองก็เคยเสนอว่าควรจะมีการทบทวนให้มีการจัดที่ดินหรือกฎหมายที่ต่างกันไปในทิศทางเดียวกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวขององค์กรหน่วยงานซึ่งไม่เหมือนกันเลย ขอยกตัวอย่างกฎหมายป่าไม้ ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2484 จนถึงบัดนี้คำจำกัดความเรื่องป่ายังไม่เปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดถึงเรื่องนี้ และถ้าหากการแก้ปัญหาหลายฉบับมาเป็นฉบับเดียวกันยุ่งยาก ก็อาจเป็นทางเลือกที่สองที่ อ.อิทธิพลได้เสนอว่าเสนอกฎหมายสิทธิมาเกี่ยวกับโฉมตชุมชนได้หรือไม่ ในกฎหมายที่มีอยู่แล้ว และค่อนข้างง่ายที่จะทำในระยะเวลาที่คงไม่ยาวนานเป็น 10 ปี
4. ในระบบเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน และจากที่ อ.อิทธิพล ได้เขียนไว้ในรายงานการวิจัยว่า เรื่องโฉมตชุมชนเราต้องป้องกันไม่ให้ใช้โฉมตชุมชนเป็นหลักประกันในระบบสินเชื่อ แต่เราลืมไปว่าระบบเศรษฐกิจสังคมสมัยนี้เป็นระบบทุนนิยม เช่น คนที่อยากได้โฉมต อยากเปลี่ยนเอกสารสิทธิเปลี่ยนไม่ได้ ซึ่งทั้งหมดอยากจะมีกรรมสิทธิ์ที่จะไปเปลี่ยนเป็นทุนในการประกอบอาชีพได้ ซึ่งก็ถูกต้องจำกัดสิทธิเพื่อไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเพราะกลัวที่ดินหลุดไป
5. แต่ทำอย่างไรระบบเศรษฐกิจที่เป็นทุนนิยมในขณะนี้ ต้องการของเงินประกันสินทรัพย์กับระบบธนาคาร หรือสถาบันการเงิน ซึ่งตรงกับแนวคิดของรัฐมนตรีรองของธนาคารที่ดินก็เป็นเรื่องหนึ่งที่รัฐบาลเสนอไว้
6. ในระยะสั้นเราต้องการไม่ให้เกิดหลุดไป อยากให้คิดในระยะยาวว่าจะมีทางออกหรือไม่ที่จะใช้โฉมตชุมชนนี้ซึ่งไม่ใช่เป็นหลักประกันสินเชื่อแต่เป็นอะไรก็ได้ที่ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถเป็นทุนประกอบอาชีพได้

นางพัชรรัตน์ มณีวงศ์ (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)

1. เรียนท่านพลเอก สุรินทร์ เกี่ยวกับเรื่องของ ส.ป.ก. ในการดำเนินงานในที่ดินของรัฐที่ได้จัดส.ป.ก. 4-01 ให้โดยที่ว่าการเกษตรไม่ได้เสียคำตอบแทน เพราะว่าเป็นกฎหมายส.ป.ก. สามารถให้สิทธิได้ทั้งการเช่า และเช่าซื้อ และจะดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งขณะนั้นส.ป.ก.มีการคัดเลือกพื้นที่เพื่อที่จะดำเนินการออกโฉมตที่ดินในนามของส.ป.ก. แล้ว ที่ดินของรัฐนำมาตามกฎหมาย ส.ป.ก.เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ และจัดให้เกษตรกร

โดยการออกส.ป.ก.4-01 และขณะเดียวกันก็ประสานกับกรมที่ดินให้ออกเอกสารสิทธิในนามของ ส.ป.ก. ให้ซึ่งขณะนี้ได้ดำเนินการตรวจสอบในพื้นที่เหล่านั้นอยู่ในเรื่องของ ขอบเขต สิทธิ และการใช้ประโยชน์ แล้วดำเนินการเข้าสู่กระบวนการของกฎหมายและจะทยอยทำ คาดว่าปีหน้าคงจะออกโฉนดได้ประมาณ 2-3 แสนไร่

2. เรื่องของโฉนดชุมชน เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินงานในเรื่องของรูปแบบการบริหารจัดการที่ดินในรูปแบบนี้ เพราะวิถีชีวิตเกษตรดั้งเดิมชุมชนร่วมกันคิดภูมิปัญญา ร่วมมือ ร่วมแรงกายแรงใจกัน ระยะเวลาหนึ่งที่กฎหมายภาคส่วนของสังคมไปเป็นเรื่องของการให้สิทธิบ้างเอกหรือสิทธิส่วนบุคคลต่อมา เมื่อ 10 ปีก่อนเริ่มที่จะนึกถึงชุมชนแต่เราก็ยังไม่มียุทธวิธีชัดเจน และก็เริ่มที่จะชัดเจนแล้วว่าเราจะดำเนินการอย่างไร ในส่วนของส.ป.ก. นั้นมีพื้นที่เป็นจำนวนมากแต่บุคลากรมีไม่เพียงพอ เราไม่สามารถที่จะติดตามการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรรมเพื่อมุ่งคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ ภาคส่วนของชุมชนจะเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันนี้

3. ถามว่า ส.ป.ก. 4-01 จะมีโฉนดชุมชนมาซ้อนทับในสิทธิเชิงซ้อนได้หรือไม่ ตอบว่าได้ แต่อย่าเพิ่งทำตรงนี้ เพราะค่อนข้างจะยุ่งยาก
4. เราเฝ้าระวังพื้นที่ใหม่ๆ ที่ส.ป.ก. จัดให้เป็นรูปของการรวมกลุ่มในครั้งแรกซึ่งบทบาทของส.ป.ก.ก็เอื้ออำนวยให้ที่จะทำได้ในเชิงจัดที่ดินให้เป็นรูปของสถาบันเกษตรกร และขณะนี้กำลังดำเนินการจัดการร่วมโดยชุมชนมาใช้ จะทำอย่างไรให้ชุมชนเข้มแข็งรวมตัวกันมีเวทีร่วมแสดงความคิดเห็นมีกฎเกณฑ์กติกาชุมชนเป็นคนกำหนดในการบริหารจัดการให้สมาชิกในชุมชนใช้ประโยชน์อย่างไร เรื่องการโอนตกทอด หรือการที่จะไม่ประสงค์จะใช้ประโยชน์แล้วเขาจะทำอย่างไร โดยอำนาจกฎหมายของคณะกรรมการการปฏิรูปที่ดินแล้วสามารถที่วางกฎเกณฑ์กว้างให้เพื่อที่ชุมชนจะได้มีแนวทางไปกำหนดกติกาของตนเองให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่สภาพแวดล้อม และส.ป.ก.จะติดตามเป็นรายชุมชน หากติดตามเป็นรายปัจเจกกำลังเจ้าหน้าที่จะไม่เพียงพอ
5. เห็นด้วยกับแนวคิดนี้ ในเชิงนโยบาย จึงอยากเสนอว่าในแนวคิดอย่างนี้ก่อนที่จะมาถึงการศึกษาต้องปรับวิถีคิดมาพอสมควร ในขณะระดับนโยบายภายในองค์กรจนถึงระดับผู้บริหารส่วนใหญ่ก็ยังไม่เข้าใจวิถีคิดตรงนี้ และจากที่รัฐมนตรีพูดว่าเราจะต้องมีการปรับวิถีคิดประชาชนสัมพันธ์ในเชิงระดับนโยบายและผู้บริหารเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ควรเริ่มจากตรงก่อนเพื่อให้ได้ชุมชนที่เข้มแข็ง
6. ปัญหาอีกอย่างหนึ่ง คือ ลักษณะของชุมชนเราจะเกิดจากความสัมพันธ์ใจบนแผน ถ้าเราได้ชุมชนที่ประสงค์รวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจและประสงค์ที่จะจัดการวิถีชีวิตและการเกษตรกรรมของเขาให้เป็นแนวทางที่ต้องการ โฉนดชุมชนก็จะทำได้ง่าย แต่ถ้าเป็นในเรื่องของต่างคนต่างมาไม่เคยมีวิถีชีวิตดั้งเดิมร่วมกันเลยความคิดก็ไม่ได้ไปในแนวทางเดียวกัน ชุมชนก็ไม่เข้มแข็งก็เป็นปัญหา

คุณเกรียง เทียวสกุล (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ)

1. ประเด็นของอำเภอ คอนสาร ที่ตำบลทุ่งพระ ปัญหาเกี่ยวกับสวนป่า
2. มีความเห็นแย้งกับส.ป.ก. เรื่องสิทธิชุมชน ถ้ายังยืนยันว่าเป็นสิทธิชุมชนต้องเป็นสิทธิชุมชนดั้งเดิมซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญปี 40 แต่กรณีใหม่ได้ตั้งว่าดั้งเดิมไปแล้ว ฉะนั้นถ้าต่างคนต่างจากหลายอย่างที่เห็นก็ตามเมื่อเขาไม่มีที่ทำกิน และเขาสามารถรวมตัวกันมีการบริหารจัดการมีจุดเกาะเกี่ยวตรงนั้นเขาก็สามารถเป็นชุมชนขึ้นมาได้ ตรงนี้จำกัดว่า 3 ปี ก็จะเกิดปัญหาในพื้นที่นำร่องบางแห่งซึ่งเขารวมตัวกันไม่ถึง 3ปี
3. จึงจะถามท่านรัฐมนตรีในกรณีนี้ บ้านไทรทอง จะทำอย่างไร ซึ่งเป็นพื้นที่เข้มแข็งพอสมควรและเป็นพื้นที่นำร่องด้วย ไม่ใช่ชุมชนดั้งเดิมแต่เป็นการลงทะเลเป็นของผู้ที่รู้ที่ดินทำกินมาจากหลายจังหวัด และในขณะเดียวกันเขาก็กลับช่วยปกป้องพื้นที่ที่รัฐกำลังจะสูญเสียพื้นที่ให้กับบริษัทเอกชนด้วยซ้ำ และทางส.ป.ก.ได้ชี้แจงว่าไม่ได้หมายความว่าชุมชนดั้งเดิมตามรัฐธรรมนูญ แต่ให้เข้าใจได้ว่าเป็นการเกาะเกี่ยว

นายวิศิษฐ์ ลิ้มปิติระกุล (ผู้อำนวยการสำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน)

1. เห็นว่า โฉนดชุมชน เป็นเรื่องที่จะต้องทำ เพราะตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี 50 ว่ารัฐจะต้องช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสจากการขาดแคลนที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย การตั้งชุมชนจะต้องเป็นความยินยอมพร้อมใจกันของชุมชน ถ้าเกิดชุมชนมีความเข้มแข็งพร้อมตัวกันแล้ว รัฐก็ไม่ต้องช่วยเหลือ ส่วนที่เป็นปัญหาการเข้าถึงในวิธีการว่าจะเป็นอย่างไรรู้แล้วแต่ ในเบื้องต้นนี้ทำเป็นรูปแบบไปก่อนแล้วค่อยๆ ปรับเปลี่ยน

นายสาธิต วงศ์หนองเตย (รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี)

1. ประเด็นโฉนดชุมชนเป็นประเด็นที่ค่อนข้างใหม่ และคำว่าสิทธิชุมชนด้วย หากลองไปปฏิบัติจริง ๆ อาจไม่มีข้อถกเถียงเลยว่าสิทธิชุมชนหรือสิทธิชุมชนดั้งเดิมหรือไม่ ประเด็นก็คือเมื่อคนบุกรุกไปในที่ดินของรัฐแล้วต่างคนต่างอ้างสิทธิกันในการแก้ไขปัญหา รัฐจัดมอบกรรมสิทธิ์นั้นให้ชาวบ้านไปทำกิน บนกรรมสิทธิ์ที่ดินยังคงเป็นของรัฐ แต่เขามีสิทธิไปทำกินหรือเปล่าคิดว่าประเด็นอยู่ตรงนี้ ชาวบ้านที่มาเสนอเรื่องโฉนดชุมชน ต้องคุ้มครองทำเกษตรกรรม จึงต้องมีเงื่อนไขต่าง ๆ ฉะนั้นเงื่อนไข 3 ปีที่เสนอ เป็นเงื่อนไขที่ใช้กับองค์กรชุมชนที่จะต้องเป็นคนที่มาขอออกสิทธิกรรมสิทธิ์ในรูปแบบของชุมชน เช่น ปัญหาเกิดแต่ที่บ้านไทรทอง คือ ที่สวนป่าที่สุราษฎร์ธานี ก็แก้ไขออกมาเป็น 2-3 แบบปัญหาเดียวกัน และก็จะมีการผลักดันที่ ส.ป.ก. ที่จะเอาที่ที่นายทุนเข้าไปหาหมดสัมปทานแล้วไม่ยอมออกขายให้กับต่อ ส.ป.ก. ไปฟ้อง ประเด็นตอนนี้คิดว่าวิธีการทางปกครองที่ที่จะเอาที่ดินกลับมาเพื่อประโยชน์ของราษฎร แต่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีจะซับซ้อนกว่า คือ คนที่เข้าไปอยู่ไปด้วยหลายเหตุผล เช่น เพื่อนญาติ ชักชวนไป กับในยุคที่รัฐบาลส่งสัญญาณให้ไปแล้วจะจัดที่ดินให้ ตอนนี้ขัดแย้งกับคนที่อยู่ในสุราษฎร์เอง บอกว่าที่ดินนี้เป็นที่ป่าที่อยู่ในสุราษฎร์ถ้า ส.ป.ก. จะจัด ขอให้กลับสุราษฎร์ก่อนนี้เป็นปัญหาความขัดแย้งที่กำลังก่อตัว และมีการยิงกันตายแล้ว ในเวลาที่ผ่านมาที่ไปอยู่ที่นั่นก็ปะทะกับเจ้าของสวนปาล์ม คนในพื้นที่ก็มีความรู้สึกว่าการจัดสรรเขาก็จะไม่ยอมด้วยเขาก็ขอใช้สิทธิของเขา
2. ประเด็นโฉนดชุมชนกับประกันสิทธิทรัพย์สิน สส. ทำเรื่องหาหรือว่าโฉนดชุมชนประกันตัวผู้ต้องหาได้หรือไม่เบื้องต้นคิดว่าเรื่องของการประกันตัวผู้ต้องหาเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพราะชาวบ้านที่ยากจนต้องคดีแต่เขาไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัวเขา กรณีนี้เป็นประเด็นที่เฝ้าศึกษาจะทำอย่างไร กรณีออกเป็นระเบียบสำนักงานกฤษฎีกาว่า 3 ปีไม่รู้จบหรือไม่ เพราะจะต้องผ่านกระบวนการอีกหลายขั้นตอนยากมาก การออกมาเป็นระเบียบสำนักงานกฤษฎีกาเดียว คือ แก้ไขปัญหาชาวบ้านที่มีกรณีพิพาทกับที่ดินรัฐก่อน เพื่อบรรเทาปัญหาลง
3. ไม่คิดว่าโฉนดชุมชนเรื่องเดียวจะแก้ปัญหาทุกอย่าง เพียงเป็นการบรรเทาและ เสนอวิธีการจัดการกรรมสิทธิ์รูปแบบใหม่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมชุมชน
4. ในกรณีที่ดิน P ES ในประเด็นที่ตร. สืบสารณ์ พูดถึง ตกลงว่าการนำ P ES ไปจับในเรื่องของโฉนดชุมชน เราเอาที่ดินเป็นปัจจัยในการผลิตหรือเป็นเครื่องมือในการรักษา อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถ้าประเด็นนี้เราตอบโจทย์ได้ ในความคิดของรัฐมนตรีคิดว่าจะเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้ที่อยู่ในชุมชนหันมาดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคิดต่อไปว่าจะทำอย่างไรให้โฉนดชุมชนประกาศบนความยั่งยืน
5. สรุปว่า เรื่องโฉนดชุมชนจะเห็นหน้าต่อ ในสัปดาห์นี้จะเชิญ คุณกรณณ์ คุณสุวโรจน์ คุณถาวร ที่เสนอกฎหมายในสภาฯ อาจจะมี คุณสุวิทย์ กับ รัฐมนตรีเกษตร ถ้ารัฐจะทำเรื่องที่จริงจัง ๆ การเสนอเป็นแพคเกจขนาดใหญ่ และจัดลำดับความสำคัญว่าควรจะทำอะไรก่อน อาจจะต้องฟังสถาบันที่ทำวิจัยในเรื่องนี้มากพอสมควร ไม่ได้แปลว่ารัฐประกาศนโยบาย หมายความว่าความจำเป็นเรื่องนั้นมาเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม กรมสิทธิที่ดินเรียกอย่างเดียวไม่ได้หรือ แต่หลักคือ ความจำเป็นจริงในการกระจายการถือครองที่ดินคือเป้าหมายแรก

ดร. พันธุ์ศิริ วิหิจจะกุล (United National Development Programme)

1. ควรจะมีโครงการนำร่องไปพราง ๆ ก่อน

นายสมนึก ตุ่มสุภาพ (เครือข่ายปฎิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย)

1. ไม่เห็นด้วยกับวงกลมของรัฐ หมายถึง ที่ดินทั้งหมดในประเทศไทยเป็นของรัฐทั้งหมดแต่เดิน นี่คือความเชื่อของรัฐ และรัฐเป็นคนมอบให้กับเอกชน และเมื่อเอกชนไม่ใช้รัฐก็เอากลับมาได้ใช้หรือไม่แต่จริง ๆแล้วต้องเป็นอย่างนั้น คำที่บอกว่าชาวบ้านบุกรุกและจะจัดการอย่างไร หลายคนบอกว่าควรจะแก้กฎหมายแต่ก็ไม่ใช่เพราะเดี๋ยวนั้น ถ้าไม่เดี๋ยวนั้น โฉนดชุมชน สามารถที่จะนำมาใช้ต่าง ใช้ดี ใช้ดีเงินเพื่อต่อสู้กับ กฎหมายป่าไม้หรือที่ดิน ได้หรือไม่ ในความรู้สึกรู้สึกชาวบ้านน่าจะมီးอะไรมายึดให้เขามีสิทธิมีเสียงในสถานะทางกฎหมายเพิ่มขึ้นมา
3. โฉนดชุมชน อย่าไปติดแทนที่โฉนด คือมันไม่ใช่โฉนด โฉนดชุมชนนี้เป็นเพียงตัวแก้ไขเยียวยาอย่างหนึ่ง โดยหลักเกณฑ์เงื่อนไขขออยู่แล้ว ว่า ชุมชนไหนที่เข้าไปภายหลังโฉนดชุมชนนี้ได้ หมายความว่าจนถึงบัดนี้ร่างนี้ใช้สำหรับเฉพาะจะเจอกับปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ และเชื่อว่าไม่มากและจะไม่เกิดขึ้นในอนาคตและไม่มีโอกาสที่จะไปเกิดขึ้นในอีกชนด้วย
4. ขอฝากไว้ว่า ชื่อว่าโฉนด อย่าไปเทียบกับโฉนดที่ดินทั่วไป

นายเสมอ ลิ้มชูวงศ์ (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ) องค์การมหาชน

1. ขอบคุณ อ.สีลาภรณ์ ที่ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง PES ถือว่าเป็นเรื่องใหม่ของไทย ตามที่ อ.พรพรณได้นำเสนอไปว่า ในประเทศไทยต้องคำนึงถึงเรื่องของวัฒนธรรม และในเรื่องของค่าตอบแทนเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน
2. จะทำโครงการนำร่องจะต้องมีการประเมินผลทางเศรษฐกิจ เรื่องของการยอมรับร่วมกัน ซึ่งทั้งหมดมีความสำคัญ มีความเห็นโครงการ PES ยังใหม่สำหรับประเทศไทยและจะทำอย่างไรให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศให้มากที่สุด

รศ.ดร. อรพรรณ ณ บางช้าง ศรีเสาวลักษณ์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช)

1. การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ยกตัวอย่างของคุณเสมอ ในกรณีของ ดร.พิไล ถ้าจะรอบประมาณของรัฐให้มาดูแลเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เคยคำนวณไว้ละ 9 บาท คงไปไม่ถึงไหน แต่ตัวเลขที่ตนจะเดิมาจะจ่าย 120 ดอลลาร์ ถ้าปี นั่นคือความยั่งยืนของการดูแลรักษาเนื่องจากเฉพาะพื้นที่ป่าไม้ที่นกเงือกอาศัยอยู่จะนั้นนกเงือกก็อยู่ได้ชาวบ้านก็อยู่ได้ ป่าก็อยู่ได้ ในกรณีของพ่อแม่อุปถัมภ์ก็มีความสุข เพราะฉะนั้นคำตอบของรัฐมนตรียกย่องว่า PES จะเป็นกลไกในการดูแลฐานทรัพยากรธรรมชาติ หรือ จะมาเป็นกลไกในการช่วยรักษาปัจจัยการผลิตเรื่องที่ดิน ขอตอบว่า ถ้าทรัพยากรธรรมชาติไม่อยู่ ปัจจัยการผลิตก็ไม่มีเหลือ คำตอบจึงอยู่ที่ตรงที่ทรัพยากรต้องมาก่อน
2. ประเด็นของคุณสมนึก ที่ว่า วิธีการเกษตรทำให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ตอบได้ว่าต้นเหตุของการที่เกิปัญหาละเลน้ำท่วมหรือแห้งแล้งของภาวเรือนกระจกมีหลายแหล่ง หนึ่งในแหล่งนั้นเป็นการทำการเกษตร แต่เป็นเกษตรแบบใช้สารเคมีและพลังงานมาก เพราะฉะนั้นในแนวคิดที่ว่าภาคเกษตรหรือการทำการรักษาทรัพยากรป่าไม้ เป็นวิธีการที่จะลดปัญหาละเลน้ำท่วมได้โดยใช้ต้นทุนที่ต่ำที่สุด ฉะนั้นในภาคเกษตรการใช้พื้นที่ทำการเกษตรในดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้เป็นการทำคุณประโยชน์ให้มนุษย์ชาติด้วย ฉะนั้นแทนที่จะมองว่าเป็นผู้บุกรุกหรือเป็นผู้ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมต้องมองว่าเป็นคนที่ทำคุณประโยชน์สมควรที่จะได้รับค่าชดเชย

ภาคผนวกที่ 2

สรุปรายงานการประชุม

วันที่ 17 มีนาคม 2554

ห้องประชุม สกว. 1 ชั้น 14

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ภาคผนวกที่ 2

สรุปการประชุมรายงานผลการศึกษา

โดย โครงการสถาบันศึกษานโยบายที่ดิน (Land Policy Research Center)

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วันพฤหัสบดีที่ 17 มีนาคม 2554 เวลา 08.30 – 12.30 น.

ห้องประชุม สกว. 1 ชั้น 14 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ผู้เข้าร่วมการประชุมจำนวน 23 ท่าน	
ลำดับ	ชื่อ – นามสกุล
1	ดร.สิลาภรณ์ บัวสาย
2	คุณอังคณา ใจเสียง
3	นายชนะ รุ่งแสง
4	พลเอกสุนทร พิกุลทอง
5	นายสมพงษ์ แว่นแก้ว
6	นายชัยवालย์ (นามสกุลอ่านไม่ออก)
7	นายวิภูพัฒน์ สถิตยู่ทธการ
8	นายสมชาย ศิริสมฤทัย
9	นายศักดิ์ชาย แก้วศรีทอง
10	ผศ.อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์
11	รศ.ดร.อรพรรณ ณ บางช้าง
12	นางพวงทิพย์ ไหมดหัญญู
13	นายธิติ กนกทวีฐากร
14	นายทวีชัย ลิ้มเก
15	ดร.สุธาริน พูนผล
16	นายศักดิ์ชาย แก้วศรีทอง
17	นายเสมอ ลิ้มชูวงศ์
18	นายบารมี ชัยรัตน์
19	นางสาวภัสริยา เทพขจร
20	นางสาวใบตอง รัตนจิตดวงศ
21	นางสาวรณณีย์ ไชยโกมินทร์
22	นายเรืองยศ ทองโตภิน
23	นางสาวกัญญา สุทัศน์
ตำแหน่ง – หน่วยงาน	
รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)	
เจ้าหน้าที่บริหารโครงการฝ่ายชุมชนและสังคม (สกว.)	
ที่ปรึกษา สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร	
นิติกรชำนาญการ สำนักกฎหมาย กรมที่ดิน	
กรมที่ดิน	
ผู้อำนวยการส่วนจําแนกประเภทที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน	
ผู้อำนวยการ สำนักแก้ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ สำนักงาน	
ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน	
นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	
ผู้อำนวยการกองบริหารจัดการที่ดิน สำนักนโยบายและแผน	
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สน.)	
ผู้อำนวยการนิติการ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	
ผู้อำนวยการทะเบียนที่ราชพัสดุ กรมธนารักษ์	
UNDP	
สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	
สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ	
นักวิจัยโครงการฯ	
นักวิจัยโครงการฯ	
นักวิจัยโครงการฯ	
เจ้าหน้าที่สถาบันศึกษานโยบายที่ดิน (Land Policy Research Center)	
เจ้าหน้าที่สถาบันศึกษานโยบายที่ดิน (Land Policy Research Center)	

เปิดการประชุม เวลา 09.00 น.

ดร.สิลาภรณ์ บัวสาย เป็นประธานกล่าวเปิดการประชุม

ผศ.อิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ นำเสนอภาพรวมของโครงการสถาบันการศึกษา นโยบายที่ดินและโครงการวิจัยในชุดโครงการ

1. โครงการสำรวจความเป็นไปได้ในการสร้างกลไกท้องถิ่น เพื่อการแก้ไขปัญหาที่ดิน (ระยะแรก) โดย นาย บารมี ชัยรัตน์ และคณะ ที่ประชุมมีข้อเสนอแนะต่อไปนี้
 1. รัฐบาลมีกลไก / นโยบายการแก้ไขปัญหาอยู่แล้ว แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่นำไปดำเนินการ เช่น
 - * การกำหนดขอบเขตพื้นที่หวงห้ามให้ชัดเจน ทั้งแนวเขตพื้นที่และช่วงเวลาประกาศ
 - * การเรียกเก็บค่าตอบแทนการใช้พื้นที่ตามกฎหมายกำหนด
 2. การนำกลไกที่มีอยู่ ทั้งนโยบาย มติ ครม. ระเบียบสำนักงานกฤษฎีกา มาเทียบกับกระบวนการของ โฉนดชุมชน
 3. กระบวนการแก้ไขปัญหาของ สกว. จะ Input อะไรเพื่อแก้ปัญหา เช่น
 - * งานวิจัย
 - * การตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปในพื้นที่
 - * การตั้งหน่วยงานภาครัฐเข้าไปแก้ปัญหาเป็นจุดๆ
 - * โครงการเป็นผู้ชี้เป้าหมายพื้นที่ที่มีปัญหารุนแรง
 4. สาเหตุที่ทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาระดับจังหวัดล่าช้า เกิดจาก
 - * อำนาจหน้าที่ระดับท้องถิ่นกับแนวทางปฏิบัติไม่สอดคล้องกัน ขาดความร่วมมือในการ แก้ปัญหาแบบบูรณาการ ควรเป็นในรูปคณะกรรมการร่วม 3 ฝ่าย (ที่ดิน อำเภอ ท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของขบวนการภาคประชาชน ในรูปแบบกรรมการหมู่บ้าน

สภาท้องถิ่น ตัวแทนราษฎร

- * นโยบายของรัฐบาลที่ชัดเจน ชัดแจ้งกันเอง
- * เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานขาดความเข้าใจเรื่องที่สาธารณะ และขาดแคลนเจ้าหน้าที่
- * ตัวกระบวนการ / ขั้นตอนล่าช้า เช่น การรังวัดตรวจสอบ เริ่มจากอำเภอขึ้นคำขอ ท้องถิ่นให้ ค่าใช้จ่าย ที่ดินเป็นลหุรังวัด อำเภอกับท้องถิ่นนั้นเขต ขัดขัดขัดคือ ไม่สามารถชี้แนวเขต ได้ และขาดงบประมาณในการดำเนินงาน หรือกระบวนการพิสูจน์สิทธิ์ เริ่มจากการแต่งตั้ง คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง นำเข้าคณะกรรมการ กปร. พิจารณา หากมีมติให้ใช้ ภาพถ่ายทางอากาศจะล่าช้ามาก เพราะขาดผู้เชี่ยวชาญในการอ่านภาพถ่ายทางอากาศ
- * ความตื่นตัวของประชาชนในพื้นที่ขัดแย้งกันเอง

5. โครงการควรเสนอทางออกในการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรม เช่น การกำหนดเขตที่ชัดเจน
6. ประเด็นการใกล้เคียงข้อพิพาทอาจเป็นไปไม่ได้ เพราะว่ามีข้อขัดแย้งส่วนใหญ่เกิดขึ้นระหว่าง เจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถมอบระเบียบต่างๆ ได้ เพราะจะเป็น ความผิดทางแพ่ง และในศาลปกครองเองก็ไม่มีผู้ใกล้เคียง

7. แนวทางการวิเคราะห์พื้นที่ที่มีศักยภาพพระตำบึงจังหวัด ควรตอบคำถาม 3 ข้อ คือ

1. กลไกที่ใช้ข้อมูลคืออะไร
2. ข้อมูลที่ใช้คืออะไร
3. กระบวนการที่ใช้คืออะไร

8. ควรเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาดัง 5 จังหวัด ในด้าน :

1. กลไกการแก้ไขปัญหาที่ได้ผล / ไม่ได้ผล ของแต่ละจังหวัดเป็นอย่างไรร
2. ข้อมูลลักษณะใดที่มีผลต่อการคลาปัญหา
3. ความสำเร็จหรือความก้าวหน้าในการแก้ไขปัญหาคืออะไรในเชิงรูปธรรม / ขั้นตอนไปสู่ความสำเร็จคืออะไร ตัวชี้วัดความก้าวหน้าคืออะไร มีทิศทางอย่างไร

ข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมประชุม

พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง

1. ยังมองไม่เห็นภาพที่แท้จริง มีหลายคนร่วมกันทำ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง จริงจัง และเกิดข้อสรุปเป็นข้อยุติ
2. ไม่มีนโยบายของรัฐที่แน่นอนเพื่อแก้ปัญหากรณีเหล่านี้ ถ้าเป็นเรื่องที่นโยบายของรัฐบาลหรือนโยบายของกระทรวงหนึ่งกระทรวงใดที่เป็นรูปธรรมชัดเจน จะเห็นความเป็นรูปธรรมและความต่อเนื่อง เอาจริง เอาจัง
3. พื้นที่ที่มีปัญหามากที่สุด คือ ที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนร่วมกัน
4. ขบวนการแก้ปัญหาชัดเจนเมื่อมีมติกรม.ปี 2533 ให้ทุกหน่วยราชการร่วมกันสำรวจขอบเขต ทั้งขอบเขตภายในนอกที่วางห้ามไว้ และขอบเขตภายในที่มีการใช้ประโยชน์มาก่อนการวางห้ามนั้น มีการรวบรวมข้อมูลไว้แล้ว แต่ยังไม่มีการดำเนินงานต่อเนื่องแต่อย่างใด ไม่มีการคัดแยกข้อมูล ไม่นำข้อมูลมาใช้ แต่ละกฎหมายมาแล้ว แต่ทำไม่ตลอด ทั้งๆ ที่สามารถทำได้ แต่ไม่ทำ (ถ้ามันชัดแล้ว ผมจะกินอะไร? - 2531)

5. มติกรม.ปี 2533 กำหนดให้ทุกหน่วยงานรับผิดชอบที่ดินของรัฐสำรวจผู้ทำอยู่ก่อนการประกาศวางห้ามหรือหลังการประกาศ ถ้าอยู่มาก่อนถือว่าไม่ใช่ที่ดินของรัฐ ถ้าอยู่ไม่ได้เพราะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ความลาดชัน แหล่งต้นน้ำ ก็ต้องอพยพออก หากเปลี่ยนให้ ถ้าอยู่ภายหลังประกาศจะสามารถอยู่ต่อได้ไหม อยู่แบบไหน โดยเสียค่าตอบแทนตามกฎหมายที่ดินแต่ละประเภท แต่มีหน่วยงานเดียวที่ทำ คือ กรมธนารักษ์ (โดยกองทัพบก) สำรองผู้ถือครองในจังหวัดนครนายกทั้งหมด และพิสูจน์ว่าใครอยู่ก่อน / หลัง แล้วออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตที่ดินของรัฐ เปลี่ยนเป็น...ว่าด้วยการแก้ไขปัญหการบุกรุกที่ดินของรัฐ เป็นมติ ปี 2535 (กปร?) ให้มีการตรวจสอบ แก้ไข บอ้งกัน โดยคณะกรรมการกำหนดนโยบาย กำกับ ดูแล แต่ปัญหาคือหน่วยงานเหล่านี้ไม่ดำเนินงานอย่างจริงจัง (กปร.)

6. ปัญหาที่ดินและป่าไม้ไม่เห็นด้วย เพราะถ้ามีขอบเขตชัดเจนแล้ว จะไม่สามารถครอบป้้นได้ (เป็นปัญหาระดับชาติ) ถ้าทำตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่คณะอนุกรรมการระดับจังหวัด (กปร.มี 3 คณะ คือ กปร.ใหญ่ กปร.กลาง และกปร.ระดับจังหวัด) ใช้กรรมการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจนมาร่วมด้วย แต่หน่วยงานเหล่านี้ไม่มีประสิทธิภาพ การดำเนินงานล่าช้า ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาดังที่ชัดเจน การตัดสินใจทำได้ช้า ที่สำคัญเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานไม่เข้าใจวิธีการแก้ปัญหาตามกระบวนการนี้ เช่น การใช้

ภาพถ่ายทางอากาศ ก็ใช้เฉพาะจุดที่เกิดปัญหา ไม่ได้ใช้เป็นภาพรวมของชุมชน เพราะทั้งชุมชนจะกางเต็นท์เหมือนกันหมด คงเป็นไปได้ คนอ่าน-แปลภาพถ่ายบางคนยังไม่รู้จักหรือเข้าใจสภาพของคนต่างจังหวัดเลย ดังนั้นจึงมีนโยบายว่าการพิสูจน์หลักฐานโดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศให้ยึดถือชนบทธรรมเนียม การประกอบอาชีพของชุมชน

7. กระบวนการออกโฉนดชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาที่จะทำให้เกิดความเป็นธรรม ถ้านำมติกรม. ตั้งแต่ปี 2533 มาเรียงลำดับ แล้วเอาระเบียบของโฉนดชุมชนมาเทียบเคียงกัน น่าจะทำให้การแก้ปัญหาเกิดประสิทธิภาพ และเกิดความเป็นธรรมในสังคม

8. มติ กรม. 4 พ.ค.2536 วันนั้นมี 2 ฉบับ เรื่องที่ดิน ฉบับหนึ่งคือการนำป่าเสื่อมโทรมมาจัดสรรให้ราษฎร (สปก.เช่า - เช่าซื้อ) เอามา 40 กว่าล้านไร่ เหลือ 33 ล้านไร่ 90 % คือผู้บุกรุกเดิม เช่น มีที่อยู่ 200ไร่ ในครอบครัวมีอยู่ 3 คน หาญาติมาเพิ่มอีกคนเป็น 4 คน ได้คนละ 50 ไร่ นำมาขายได้ด้วย เช่น ที่วังน้ำเขียว น้ำหนาว แต่อีกฉบับหนึ่งไม่เคยเรียกเก็บค่าตอบแทนจากผู้บุกรุกเลย จนบัดนี้ เพราะถ้าเก็บค่าตอบแทนจะเสียคะแนนเสียง จึงเกิดความไม่เป็นธรรมกับประชาชนทั่วไป บางคนติดคุกไปแล้ว เพราะทำไร่หมุนเวียนแล้วไปตัดต้นไม้ แต่พวกที่อยู่ใน 33 ล้านไร่ ไม่ติดตาราง กรมได้ที่ดินและขายได้ด้วย นี่คือปัญหา

9. อีกฉบับหนึ่ง 4 พ.ค.2536 เหมือนกัน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี บอกว่า ถ้ารัฐจะนำที่ดินของรัฐมาจัดให้ราษฎรที่บุกรุก จะต้องเสียค่าตอบแทนตามกฎหมายของที่ดินนั้นๆ กฎหมายต่าง ๆ มีหมดแล้ว แต่ไม่เป็นธรรม

10. ถ้าจะทำโครงการเกี่ยวกับที่ดิน ต้องขอความเป็นธรรมแก่สังคมด้วย อย่างเห็นแก่ฝ่ายการเมืองอย่างเดียว เห็นด้วยกับโครงการฯ

ดร.สิลาภรณ์ บัวสาย

ต้องการใส่ input เข้าไปเพื่อแก้ปัญหาที่ดิน แต่ก็ไม่รู้ว่าจะใส่ไปตรงไหน เพราะไม่รู้สภาพปัญหาโครงการฯ นี้ เป็นการสำรวจสภาพปัญหา หลังจากที่มีการร้องเรียนกับหลายหน่วยงาน ทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น จึงได้กำหนดให้รวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ และเรียบเรียงสภาพปัญหาออกมา คำตอบที่ต้องการ คือ สกว.จะใส่อะไรลงไปเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้บ้าง เช่น งานวิจัย การตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไป หรือนำภาครัฐเข้าไปแก้ปัญหาเป็นจุดๆ โดยเราจะเป็นคนชี้เป้าว่าปัญหาตรงนั้นๆ รุนแรง ควรจะช่วยเหลือแก้ไขโครงการฯ ทำหน้าที่นำสภาพปัญหามาตีแผ่ให้รับรู้ ยังไม่ใช่ผู้จะไปแก้ปัญหา สกว.จะช่วยเหลืออะไรบ้าง

นายชัชวาลย์ (กรมที่ดิน)

รายงานถูกต้อง เป็นจริง และเห็นด้วยกับแนวทางการแก้ปัญหา เพราะว่าผู้วิจัยอยู่ในคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาล่าสุดลงไปหลายเรื่องแล้ว แต่ยังขาดกระบวนการแก้ไขของจังหวัดที่ล่าช้า ยังไม่มีสาเหตุที่ทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาระดับจังหวัดล่าช้า กรณีที่สาธารณประโยชน์ จากประสบการณ์การทำงานพบว่า เกิดจาก 1. อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาตามกฎหมายระบุว่า เป็นของนายอำเภอร่วมกับท้องถิ่น แต่ในทางปฏิบัติพอเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง จะส่งให้สำนักงานที่ดินเป็นผู้นัดดำเนินการ เมื่อสำนักงานที่ดินรับไปแก้ปัญหา แต่อำนาจหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาวางที่ขาดการร่วมกันแบบบูรณาการ แนวทางปฏิบัติน่าจะไปในรูปคณะกรรมการร่วมจาก 3 ฝ่าย ระหว่างที่ดิน ท้องถิ่น และนายอำเภอร่วมกัน โดยในส่วนของการแก้ไขปัญหาคณะมีขบวนการภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมด้วย อาจจะเป็นในรูปของการกรมหมู่บ้าน หรือสภาท้องถิ่น หรือตัวแทนราษฎรที่ได้รับความ

เตือนร้อน 2. นโยบายของรัฐบาล เมื่อลงไปถึงระดับจังหวัดแล้ว ยังเกิดความสับสนว่าจะเอาอย่างไร จะให้อยู่หรือจะเอาออก แต่เดิมก่อนปี 2547 นโยบายส่วนใหญ่เป็นการผลักดันผู้ที่เข้าไปบุกรุกที่สาธารณะออกจากพื้นที่ แต่พอหลังปี 2547 รัฐบาลสมัยนั้นนโยบายที่จะจัดสรรที่ดินให้กับประชาชนที่เข้าไปอยู่ในที่สาธารณะเป็นเวลานานแล้ว กลับไปอยู่ ซึ่งในปัจจุบันนี้ก็มีเรื่องของงบการดำเนินการเรื่องโฉนดชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย การจัดที่ดินในที่สาธารณะ มีการจัดที่ดิน 2 ลักษณะ คือ 1. จัดตามโครงการจัดสรรที่ดินของรัฐจัดความบางจน อันนี้จะจัดตามกลุ่มหรือแต่ละบุคคล 2. จัดในรูปของโฉนดชุมชน คือ จัดเป็นชุมชน เป็นกลุ่มบุคคล ประเด็นนโยบายที่ไม่ชัดเจน ควรมีการกำหนดให้ชัดเจนว่าอยู่มาก่อนปีไหนแล้วรัฐจะให้สิทธิ์ หรืออยู่หลังหรือเป็นผู้บุกรายใหม่ก็จะต้องดำเนินการตามกฎหมาย และควรมีการกำหนดแนวเขตให้ชัดเจนว่า บริเวณใดที่จะสงวนไว้ บริเวณใดที่จะจัดให้ประชาชน 3. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง อีกส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ทั้งสองส่วนมีความรู้เรื่องที่ดินสาธารณะน้อยมาก เพราะฉะนั้น ในกระบวนการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดเรื่องขึ้นมา เขาก็ไม่กล้าตัดสินใจ ก้าวที่จะถูกฟ้องหรือร้องเรียน จุดนี้จึงควรเพิ่มความรู้ให้เจ้าหน้าที่ อีกส่วนหนึ่งคือ เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ เนื่องจากมีพื้นที่ที่ต้องดูแลจำนวนมาก แต่มีคนดูแลจำนวนน้อย 4. กระบวนการ เช่น การรังวัดตรวจสอบ เริ่มจากอำเภอยื่นคำขอ ท้องถิ่นให้คำชี้แจง ที่ดินเป็นคนรังวัด ถ้าเจอกับท้องถิ่นเป็นคนชี้แนวเขต กระบวนการรังวัดตรวจสอบจะติดอยู่ตรงนั้นมาก ปัญหาคือไม่สามารถนำชี้แนวเขตได้ ขาดงบประมาณในการดำเนินการ ทำให้กระบวนการล่าช้า อีกกระบวนการหนึ่ง คือ กระบวนการพิสูจน์สิทธิ์ ก่อนเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สิทธิ์จะต้องมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อน ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบเพื่อไปพิสูจน์ข้อเท็จจริงเข้าสู่คณะกรรมการ กปร. เพื่อพิจารณาและมีมติให้ใช้สภาพทางอากาศ พอถึงจุดนี้ก็จะใช้เวลาอย่างมาก เพราะมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านนี้ไม่พอ กระบวนการนี้จึงมีความล่าช้า 5. สุดท้ายคือ ความเห็นของประชาชนยังแยกกันเองในระดับพื้นที่ เช่น ส่วนหนึ่งต้องการให้สงวนไว้ อีกส่วนหนึ่งต้องการสิทธิ์ในส่วนนี้ ดังเช่น กรณีวัดป่าที่เข้าไปอยู่ในเขตที่สาธารณะ ประชาชนส่วนหนึ่งอยากให้วัดป่าได้ใช้ประโยชน์ แต่อีกส่วนหนึ่งก็ไม่เห็นด้วย เป็นต้น เป็นความขัดแย้งในชุมชน แนวทางแก้ไขในส่วนนี้ก็จะมีการประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ จัดทำเวทีรับฟังความเห็นของทุกฝ่าย

จากรายงาน 80 % เป็นปัญหาจากรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ เขตป่าไม่ชัดเจน การแก้ปัญหาไม่บรรลุ มติ 30 มิ.ย.40 ก็ยังไม่ถึงไหน มาจนถึงนโยบายโฉนดชุมชนก็ยังไม่ชัดเจนว่าจะคิดหน้าไปถึงไหน เพราะรัฐบาลก็จะอยู่ได้ไม่นาน กรณีข้อติดขัดจากส่วนราชการขอให้ระบุว่าควรจะทำอย่างไร เช่น ปัญหาเรื่องแนวเขต จะให้แก้ปัญหาอย่างไร เคยทำไว้ตายาย แต่ก็ไม่มีคนไปเผ่า ก็ถูกรื้อถอน ลองทำไว้ต้นไม่ในแนวเขตทางภาคใต้ แต่พื้นที่แนวเขตป่ามีระยะทางเป็นกิโลเมตรๆ ง่ายๆ มีนโยบายการขุดคูรอบป่าเป็นแนวเขต โดยขุด 50 เมตร เว้น 50 เมตร มีหลายแนวทางที่จะทำ โครงการฯ อาจจะต้องเสนอแนวทาง ส่วนประเด็นการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง โครงการเสนอให้กระจายอำนาจไปยังส่วนต่างๆ คงจะมีรายงานสรุปมาอีกครั้ง คิดว่าน่าจะมีความแตกต่าง เช่น ฝ่ายราชการลั่น เช่น ความไม่เป็นธรรมของชาวบ้าน การถูกเอากุมต่าเนินคต้อย่างไม่เป็นธรรม เกิดจากอะไร เช่น ฝ่ายราชการลั่น แกล้ง หรือเรื่องของคณะกรรมการสิทธิ์ก็เหมือนกัน พี่น้องชาวบ้านก็ไปร้องเรียนกรมการสิทธิ์ ... การฟ้องเรียกค่าปรับ และค่าเสียหายในการรื้อถอนทรัพย์สินของชาวบ้าน กฎหมายอุทยานเข้มขึ้น จะต้องรื้อถอนพืชผลของชาวบ้านออก ชาวบ้านไม่เข้าใจ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

บทสรุปข้อ 2 . ศึกษาและรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลและหลักฐานในการแก้ปัญหา และเฝ้าติดตามข้อพิพาท ผู้ศึกษาทราบหรือไม่ขณะนี้การเฝ้าติดตามข้อพิพาทมีกฎหมายอยู่ ส่วน

ใหญ่เป็นการใกล้เคียงด้านการครองซึ่งมีการแต่งตั้งแล้ว ประกาศใช้แล้ว การใกล้เคียงนั้นไม่น่าจะทำได้ เพราะว่าสาเหตุปัจจุบันนี้มีการใกล้เคียงในศกกิจจริง แต่ว่าเป็นศกสแห่ง ศาลอญา ในทางปกครองก็มีของอำเภอ แต่เวลาพอไปใกล้เคียงจริง ๆ ถ้าลองไปดูว่าความขัดแย้งส่วนใหญ่ เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน พอจะใกล้เคียงแล้ว แต่เจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถหย่อนผ่อนโทษได้เลย เพราะมีระเบียบทางแห่งอยู่ ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐยอมผ่อนปรนก็ต้องรับผิดชอบทางแห่ง ดังนั้นในการะบวนการใกล้เคียงระหว่างรัฐกับราษฎร คงยังเป็นไปไม่ได้ ประกอบกับไปดูในศกปกครองซึ่งไม่มีผู้ใกล้เคียง ดังนั้นการใกล้เคียงข้อพิพาทน่าจะไม่ใช่ แต่ถ้าเกิดเป็นหลักฐานในการแก้ปัญหา อาจจะเสนอนโยบายเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เช่น มติ 30 มิ.ย.41 หรือโฉนดชุมชน เป็นต้น

โครงการฯ ลองไปทบทวนเรื่องการใกล้เคียงอีกครั้ง โดยอาจจะไปดูแนวนโยบายของรัฐที่เพิ่งประกาศออกมาใหม่ ๆ ข้อมูลจากคณะกรรมการปฏิรูปประเทศไทย กรมการปฏิรูปชุดหมอบระเวศ กรมการปฏิรูปชุดหมายอาพันธ์ หั่ง 3 ชุดนี้ มีแนวทางที่จะช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนจากการดำเนินคดีกับภาครัฐอยู่ ถ้ารัฐไม่มีนโยบายแล้ว การที่เจ้าหน้าที่ก็จะไม่กล้า ไม่ทำ เพราะไม่ใช่เรื่องที่จะต้องเอาตัวเองไปเสี่ยง ถ้าเราคาดหวังจะเข้าไป เช่น สกว.จะใส่อะไรเข้าไป การจะมีงานวิจัยท้องถิ่นใหม่ หรือว่าควรจะเป็นเรื่องของการชี้เป้าในว่าครรัฐเข้าไปแก้ปัญหาโดยตรงไหน รวมทั้งการนำกระบวนการใกล้เคียงแก้ปัญหา ซึ่งกรมการปฏิรูปหลายชุดเสนอว่าพอจะมีทางเป็นไปได้อย่างไร

โครงการฯ ช่วยเอาเครื่องมือแก้ปัญหาของรัฐมาหมดที่มีอยู่แล้ว ของประเทศไทย มาเรียงให้หมด มาดูแล้วจัดกลุ่มปัญหา น่าจะช่วยให้มากขึ้น

ข้อสรุปที่ว่าการแก้ปัญหาที่ จ.อุบลฯ มีความก้าวหน้ามากกว่าที่อื่น ถ้าถามคือ ก้าวหน้าอย่างไร เขาทำอะไรถึงก้าวหน้า เพราะอำนาจการรายงานของแต่ละจังหวัดแล้ว ยังไม่เห็นกลไกการแก้ปัญหา หรือคลี่คลายไปอย่างไร เวลาเขียนข้อมูลแต่ละจังหวัด ในส่วนของกรณีที่เราพื้นที่ที่มีศักยภาพ กลไกการแก้ปัญหา อาจจะเจาะ Case ขึ้น 1-2 กรณี เช่น ที่พิษณุโลก กลไกที่ใช้คืออะไร ข้อมูลคืออะไร กระบวนการคืออะไร เป็นกรอพบการวิเคราะห์ โดยถามว่า 1. กลไกคืออะไร 2. ข้อมูลที่ใช้คืออะไร 3. กระบวนการคืออะไร เราเห็นประเด็นเหล่านี้บนหสรุป แต่ในระดับพื้นที่ไม่มี อาจจะกลายเป็นการตั้งข้อสังเกตที่ไม่มีฐานข้อมูล ดังนั้นจึงต้องมีข้อมูลรองรับ

รายละเอียดของการแก้ปัญหา ถ้าหั่ง 5 จังหวัด เราเขียนเชิงเปรียบเทียบว่ากระบวนการแก้ปัญหาเขาใช้กลไกการแก้ปัญหาแบบไหน แล้วแบบไหนไม่ work แล้วกลไกที่ work แก้ปัญหาความล่าช้าหรืออะไรก็ตาม ลักษณะของกลไกนั้นเป็นเฉพาะกลไกหรือเปล่า ข้อมูลลักษณะใดมีผลต่อการคลี่คลายได้มาก สามารถทำให้สองฝั่งยอมร่วมกันได้ ความสำเร็จหรือความก้าวหน้านั้นคืออะไร ที่เขียนมายังเป็นนามธรรม เราจำเป็นต้องได้ใหม่ในเชิงรูปธรรม ดีที่ความสำเร็จที่ว่าช่วยแก้ปัญหาหันนั้นคืออะไร แล้วปลายทางคืออะไร คือการออกเอกสารสิทธิให้ประชาชน หรืออย่างไร ควรถอยกลางทางให้เห็นก่อนสัก 2-3 ขึ้น เพื่อให้เห็นทิศทาง แล้วมีอะไรบอกว่ามาถูกทางแล้วแสดง อาจจะเดินผิดทิศทางก็ได้ เพราะไม่เห็น mile stone เวลาที่ประเมินว่ามีความก้าวหน้านั้น ควรจะชี้ทิศทางได้

สรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไขรายงาน

1.การเพิ่มเติมในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล

- ข้อเสนอแนะ: รัฐบาลมีกลไก / นโยบายการแก้ปัญหาอยู่แล้ว แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่เข้าไปดำเนินการ เช่น การกำหนดขอบเขตพื้นที่ในช่วงให้ชัดเจน ทั้งแนวเขตพื้นที่และช่วงเวลาที่เหมาะสม และการเรียกเก็บค่าตอบแทนการใช้พื้นที่ตามที่กฎหมายกำหนด

- แนวทางการปรับปรุงรายงาน: การศึกษาวิจัยพบว่าการยึดกลไกทางราชการในการจัดการที่ดินเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวเป็นอุปสรรคประการหนึ่งต่อการแก้ไขปัญหาลักษณะคล้อยตามชุดแย้งในระดับท้องถิ่นเพราะแนวทางการดังกล่าวมีลักษณะแข็งตัว ไม่ยืดหยุ่น และไม่สอดคล้องต่อสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ ดังนั้น แม้ว่ารัฐจะมีกลไกและนโยบายในการแก้ไขปัญหาอยู่แล้ว และผู้เกี่ยวข้องพยายามนำแนวทางดังกล่าวไปดำเนินการแล้ว แต่ก็ไม่ก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหา ผลการศึกษาวิจัยเสนอว่าผู้ที่เกี่ยวข้องควรจะเพิ่มกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีรัฐกับประชาชนในการแก้ไขปัญหาหากกว่าจะเน้นการบังคับใช้แนวทางหรือมาตรการของรัฐ ที่มีวิจัยจะเน้นย้ำการอธิบายในส่วนนี้ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในรายงาน

- ข้อเสนอแนะ: สาเหตุที่ทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาระดับจังหวัดล่าช้า เกิดจากอำนาจหน้าที่ระดับท้องถิ่นกับแนวทางปฏิบัติไม่สอดคล้องกัน ขาดความร่วมมือในการแก้ปัญหาแบบบูรณาการ ควรเป็นในรูปแบบกรรมการร่วม 3 ฝ่าย (ที่ดิน อำเภอ ท้องถิ่น) ร่วมทั้งการมีส่วนร่วมของขบวนการภาคประชาชน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานขาดความเข้าใจเรื่องที่สาธารณะ และขาดกลไกเจ้าหน้าที่ /ตัวกระบวนการ / ขั้นตอนล่าช้า เช่น การรังวัดตรวจสอบ เริ่มจากอำเภอยื่นคำขอ ท้องถิ่นให้ / คำใช้จ่าย ที่ดินเป็นคนร่างวัด อำเภอกับท้องถิ่นแนวเขต ข้อติดขัดคือ ไม่สามารถชี้แนวเขตได้ และขาดงบประมาณในการดำเนินการ หรือกระบวนการพิสูจน์สิทธิ์ เริ่มจากการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง นำเข้าคณะกรรมการ กบร.พิจารณา หากมีมติให้ใช้ภาพถ่ายทางอากาศจะล่าช้ามาก เพราะขาดผู้เชี่ยวชาญในการอ่านภาพถ่ายทางอากาศ/ ความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ขัดแย้งกันเอง

- แนวทางการปรับปรุงรายงาน: รายงานศึกษาวิจัยได้กล่าวถึงประเด็นเหล่านี้อยู่แล้วบ้าง แต่จะมีการขยายความเพิ่มเติมให้ชัดเจนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในบางประเด็นที่ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยไม่สะท้อนหรือบ่งบอกถึงปัญหาบางประการในนี้ทางทีมงานวิจัยก็ไม่สามารถจะระบุลงไปได้

- ข้อเสนอแนะ: แนวทางการวิเคราะห์พื้นที่ที่มีศักยภาพระดับจังหวัด ควรตอบคำถาม 3 ข้อ คือ 1. กลไกที่ใช้ยุติอะไร 2. ข้อมูลที่ใช้คืออะไร 3. กระบวนการที่ใช้คืออะไร /ควรเปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขปัญหาลำดับ 5 จังหวัด ในด้าน: 1. กลไกการแก้ไขปัญหาที่ใช้ได้ผล / ไม่ได้ผล ของแต่ละจังหวัดเป็นอย่างดี 2. ข้อมูลลักษณะใดที่มีผลต่อการคล้อยตามปัญหา 3. ความสำเร็จหรือความก้าวหน้าในการแก้ปัญหาอะไรในเชิงรูปธรรม / ขั้นตอนไปสู่ความสำเร็จอะไร ตัวชี้วัดความก้าวหน้าคืออะไร มีทิศทางอย่างไร

- แนวทางการปรับปรุงรายงาน: รายงานได้นำเสนอและวิเคราะห์ตามประเด็นเหล่านี้แล้ว แต่จะขยายความให้ชัดเจนมากขึ้น

2.การเพิ่มเติมเนื้อหาข้อมูล ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มเติมประเด็นการวิเคราะห์

- ข้อเสนอแนะ: การนำกลไกที่มีอยู่ ทั้งนโยบาย มติ ครม. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี มาเทียบเคียงกับกระบวนการของเกษตรกร
 - แนวทางการปรับปรุงรายงาน: โฉนดชุมชน เป็นแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาที่เพิ่มมีการกล่าวถึงในสังคมไทยเมื่อไม่นานมานี้ ซึ่งยังมีข้อถกเถียงเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวในหลายประเด็น เช่น ความเป็นไปได้ในการบังคับใช้จริง ความซ้ำซ้อนและทับซ้อนกับกฎหมายและนโยบายที่มีอยู่ ตลอดจนแนวทางในการปรับใช้แนวคิดว่าดังกล่าวในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้โครงการศึกษาวิจัย

ไม่ได้วางกรอบในการศึกษาเกี่ยวกับอนาคตชุมชนเอาไว้ จึงไม่มีการศึกษาในเรื่องดังกล่าว และไม่อาจสรุปลงไปได้ว่าแนวทางอนาคตชุมชนจะเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหาหรือไม่ และภายใต้กรอบการศึกษาดังกล่าวจึงไม่อาจนำกลไกของรัฐที่มีอยู่ซึ่งมีภารกิจให้ไว้ในรายงานฉบับนี้มาวิเคราะห์เทียบเคียงกับแนวทางอนาคตชุมชน นอกจากจะมีภาพการขยายระยะเวลาในการศึกษา หรือทำการศึกษากับเกี่ยวกับอนาคตชุมชนขึ้นมาใหม่เป็นการเฉพาะ

3. การเพิ่มเติมในส่วนข้อเสนอแนะ

- ข้อเสนอแนะ: กระบวนการแก้ไขปัญหายของ สกว.จะ Input อะไรมากกว่าปัญหา เช่น งานวิจัย การตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปในพื้นที่ การตั้งหน่วยงานภาครัฐเข้าไปแก้ปัญหาเป็นจุดๆ โครงการเป็นผู้ใช้เป้าหมายพื้นที่ที่มีปัญหามุ่งแรง
 - แนวทางการปรับปรุงรายงาน: ในส่วนท้ายรายงานที่มีวิจัยจะเพิ่มข้อเสนอแนะต่าง ๆ เหล่านี้เข้าไป และขยายความให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในส่วนของ สกว.ที่ควรจะมีบทบาทในการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างกลไกการแก้ไขปัญหาในระดับท้องถิ่น โดยผ่านการสนับสนุนกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้ โดยที่เจ้าหน้าที่รัฐในระดับท้องถิ่นจะต้องเห็นด้วย ยอมรับ และมีส่วนอย่างกระตือรือร้นในกระบวนการวิจัยดังกล่าวด้วย
- ข้อเสนอแนะ: โครงการควรเสนอทางออกในการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรม เช่น การกันแนวเขตที่ชัดเจน
 - แนวทางการปรับปรุงรายงาน: รายงานได้ระบุถึงข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหายอย่างเป็นรูปธรรมไปแล้ว แต่จะมีการขยายความเพิ่มเติมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผลการศึกษามีวิจัยทำให้มีวิจัยพบว่าแนวทางที่สำคัญคือการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ขณะที่การกันแนวเขตที่ชัดเจนอาจไม่ใช่ทางออกสำหรับการแก้ปัญหาเสมอไป หากว่าการกันแนวเขตดังกล่าวไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
- ข้อเสนอแนะ: ประเด็นการเกิดภัยพิพาทอาจเป็นไปได้ เพราะว่าข้อขัดแย้งส่วนใหญ่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถมอบระเบียบต่าง ๆ ได้ เพราะจะเป็นความคิดทางแพ่ง และในศาลปกครองเองก็ไม่มีผู้ใกล้ชิด
 - แนวทางการปรับปรุงรายงาน: ที่มีวิจัยเห็นว่าการไกลเกลี่ยข้อพิพาทเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งในการลดความขัดแย้งในสังคม ซึ่งสามารถทำได้โดยไม่ต้องละเมิดหรือละเว้นหรือเลือกปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายหรือกฎระเบียบต่าง ๆ แต่เพิ่มเติมในส่วนการสำรวจและยอมรับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่โดยผ่านการสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับหรือสนับสนุนจากระดับนโยบาย ซึ่งในรายงานมีการแสดงตัวอย่างกลไกและกระบวนการในระดับท้องถิ่นบางแห่งที่มีการดำเนินการจนทำให้สถานการณ์ปัญหาดีขึ้น แนวโน้มที่จะคลี่คลายไปได้ด้วยดี อย่างไรก็ตาม ในระดับนโยบายก็จำเป็นต้องมีการยอมรับว่ากฎหมายหรือกลไกรัฐบาลส่วนนี้มีปัญหาและเป็นอุปสรรคต่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ซึ่งทำให้เกิดข้อขัดแย้งในสังคมมากมาย รายงานวิจัยจะเน้นการขยายความในส่วนนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น พร้อมทั้งอ้างอิงรายงานการศึกษาวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ ซึ่งมีการทำไปแล้วอย่างมากมาย เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะให้มีการปรับแก้กฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ที่มีปัญหาเหล่านั้น

2. โครงการทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับ Payment for Environmental Services (PES) โดย รศ.ดร.อรพรรณ ณ บางช้าง-ศรีเสาลักษณ์

ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม เห็นด้วยกับโครงการ

- PES ในประเทศไทย เริ่มมีหน่วยงานสนใจมากขึ้น ซึ่งต้องพิจารณาในแต่ละประเด็น และเชื่อมโยงกับ Carbon Credit ด้วยเช่นกัน ทำอย่างไรที่จะนำ PES มาเชื่อมโยง
- เกี่ยวกับโฉนดชุมชนจะทำอย่างไรที่จะนำ PES เข้ามาเกี่ยวข้อง มีแรงจูงใจอะไรเข้ามาเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีโอกาสที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้พอควร และต้องมีข้อมูลที่ชัดเจน
- การจ่ายค่าชดเชยต้องดูปัญหา เช่น ชุมชนที่จะเข้าร่วมโครงการจะมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด ต้องมีแหล่งรายได้ไม่ต่ำกว่ารายได้ที่เคยได้ ซึ่ง ณ ปัจจุบันรายได้จากผลผลิตอยู่ไม่ได้ ดังนั้น การประกาศเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ป่าไม้คุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมก็เป็นวิธีหนึ่งที่น่าสนใจ ต้องมีกลไกที่เข้าถึงปัจเจกและมีกลไกแบบประเทศออสเตรเลีย ถ้าชุมชนรักษาพื้นที่ป่าไว้ได้ก็นำผลตอบแทนเข้ามาชดเชยให้
- โครงการ PES จริง ๆ แล้วได้มีการทำไปบ้างแล้ว เช่น จังหวัดน่าน มีการปลูกป่าโดยให้คำตอบแทน ซึ่ง 2 ปีแรกชุมชนอยู่รอด 2 ปีต่อมาชุมชนมั่นคง ซึ่งเป็นหลักการที่ดีและประเทศไทยต้องเข้ามาสู่หลักการนี้ให้ได้ แต่ไม่ควรรี้นำความโลภเข้าไปเกี่ยวข้อง และพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษน่าจะทำได้ด้วย แต่จะทำอย่างไรที่จะให้กลุ่มภาคเอกชนเข้ามาเข้าร่วมเป็นผู้สนับสนุน ซึ่งอาจจะได้เป็นนโยบายให้กับรัฐบาลโดยรัฐต้องสร้างนโยบายนี้ให้ได้
- การใช้หลักการ PES ได้มีโครงการพระราชดำริไปใช้บ้างแล้ว แต่หน่วยงานอื่นไม่มีใครทำบ้าง ซึ่งในความเป็นจริงถ้าหน่วยงานของรัฐไม่ทำแล้วกลุ่มภาคเอกชนจะทำหรือไม่ ซึ่งในทางปฏิบัติมีการจ่ายค่าตอบแทนบ้างหรือยัง
- หลักการ PES ในเอเชียเกือบทุกประเทศได้นำหลักการนี้ไปใช้ แต่ยกเว้นประเทศไทย ซึ่งได้เคยมีการผลักดันให้กับภาครัฐแล้ว ต่อไปจะมีการทำหนังสือ PES ออกมาให้เห็นว่าหลักการเป็นอย่างไร
- นำจะนำหลักการมาใช้ได้มีรูปแบบหนึ่ง หากเราผลักดันนำเงินจากต่างประเทศมาใช้โดยไม่ต้องพึ่งรัฐบาลอาจจะช่วยเหลือได้มหาศาล โดยการทำ land base ในประเทศไทยภาครัฐเสียเปรียบเรื่องการค้าตลาดซึ่งมีขีดจำกัดในการประชาสัมพันธ์

3. โครงการการวิเคราะห์ความตระหนักด้านความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของพื้นที่ปลูกทุเรียนนนท์ : กรณีศึกษาจังหวัดนนทบุรี โดย นาย เรืองยศ ทองโศภิน

ข้อเสนอแนะจากที่ประชุม

- หากการศึกษาแล้วทำให้ทุเรียนนนท์สามารถอยู่ได้ก็ถือเป็นส่วนที่ดี เพราะฉะนั้นควรทำผลการศึกษาให้ชัดเจนและจะได้นำไปใช้ได้
- การศึกษาสวนทุเรียนไว้ได้ควรอยู่ภายใต้เงื่อนไขอะไรบ้าง การจ่ายเพื่อคุ้มครองเหมือนกับกรณีการคิดตัวแปรแต่ตัวเดียว ควรศึกษาว่าที่ดินที่เปลี่ยนสภาพไปเป็นเพราะสาเหตุอะไร ปัญหาด้านไหน วิเคราะห์เพิ่มเติม

เกี่ยวกับกลุ่มที่ยังไม่ได้เปลี่ยนพื้นที่เพราะอะไร มีเงื่อนไขอะไรที่ทำให้ยังเก็บพื้นที่เกษตรไว้สภาพเดิม จากนั้นมาวิเคราะห์ว่ารัฐทำอะไรได้บ้างในการสร้างกลไกตลาดมากขึ้น

- เครื่องมือที่เลือกกับโจทย์ไม่แน่ใจว่าไปด้วยกันได้หรือไม่
- แก้ไขขอบเขตการศึกษาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งควรเปรียบเทียบกลุ่มที่ขายที่ดินไปแล้วกับกลุ่มที่ยังไม่ได้ขายที่ดิน หลักเศรษฐศาสตร์จริง ๆ แล้ว ที่ดินที่อยู่ในด้านเกษตรและในเมือง ผลตอบแทนต่างกันมาก คำถามเกี่ยวกับกลไกตลาดเพียงพอหรือไม่ ทำให้พื้นที่อยู่ได้หรือไม่ การคำนวณมูลค่าผลตอบแทนต่อไร่เท่าไร

ปิดการประชุม 12.30 น.